

ONSDAG DEN 21. MAJ

PLENARFOREDRAG

Leksikografi og korpuslingvistisk forskning – gjensidig nytteverdi illustrert gjennom nyord og anglismer	4
Mandfolkesnak, pigevin og indianerhyl: metoder til fremme af ligestilling i Den Danske Ordbog, Den Danske Begrebsordbog og afledte sprogteknologiske ressourcer	6

SPOR A

Uformelle ord i Blöndals ordbog: En undersøgelse af ‘populær, daglig tale’	9
ONP som deskriptiv og præskriptiv ressource	11
Den digitale brug af præskriptiv normalisering i en historisk ordbog	12
Språket i norske KI-genererte tekster	13

SPOR B

Koncept for en præskriptiv, leksiko-didaktisk studieassistent	14
Artikelacceleratoren – Den Danske Ordbogs prototype på en redaktionel assistent	16

SPOR C

Hvilken sprognorm er (egentlig) rettesnor i Jysk Ordbog?	18
Molbechs Dansk Dialect-Lexikon	20
Stærk verbalbøjning i slutningen af 1800-tallet i rigsmål og dialekter	21
Analysing user feedback to the DMII	22
Fra no-match til match – om behandling af stavfejl i en onlineordbog	23
Naturgas eller fossilgas? Om terminologisk rådgivning kring ett laddat begrepp	24
En deskriptiv metod för preskriptivt resultat – att lotsa myndigheter i gränslandet mellan lexikografi och terminology	25

POSTERS

In with the Old, In with the New: Enhancing Icelandic Grammar Feedback from Language Models with Lexicographical Resources	26
En ordbog for flere – en undersøgelse af brugernes behov og ønsker til Den Danske Ordbog	28

Hur presenterar man tecken utan grundform i en teckenspråksordbok?.....	29
Feilbergs arkivalier: Et skatkammer af viden inden for dansk dialektleksikografi	30
Binde- og narrestreger.....	32
Om strengen som konstituent i danske sideordningskonstruktioner.....	32
En ny version av Svenska Akademiens ordbok tar form	34
Om revideringen av en av Nordens största ordböcker	34
Utveckling av Stora finsk-svenska ordboken med stöd av användarrespons	35
Responsen gör Stora finsk-svenska ordboken bättre – men varför kommenterar ingen de mest lästa artiklarna?.....	37

TORSDAG DEN 22. MAJ

PLENARFOREDRAG

Deskriptivitet og præskriptivitet - en tilbagevendende udfordring for leksikografen	38
SAOL: relaterbart vett och språklig etikett under 150 år.....	40

SPOR A

Jiddisch – svensk – jiddisch ordbok i digital upplaga.....	42
Introduktion til Retskrivningsordbogens nye XML-format.....	43
Hvordan blir forsterkende prefiksoid presentert og organisert i ordbøker?	44
Kønsstereotyper i Retskrivningsordbogen	45
Prescribing, proscribing, and describing ethnicity vocabulary	46

SPOR B

Testing og godkjenning av ordbøker og skriveprogram til bruk i skulen i Noreg.....	47
Organisationsleksikografi: ordbogskommunikation i organisationer	49
On the labels “descriptive” and “prescriptive” in lexicography	51
Nynorskordboka og Bokmålsordboka som normeringshistoriske serieutgjevingar	53
Kognatstatus för det danska ordförrådet ur en svenskspråkigs perspektiv	55
Svenske præfiksverbs diakrone udvikling i svensk-danske ordbøger 1846-2010	56
Ligheder i ordförrådet mellem islandsk og færøsk	58

SPOR C

Nye ord i gamle ordbøger	59
Nye ord i NAOB: fra beskrivelse til publicering	60
Neologismer og det islandske website Nýyrðavefurinn	61
Ordbog over Dansk Tegnsprog: Leksikografisk dokumentation af et småsprog i Norden	62
Referencer	62
Rigtig og forkert udtale. Om balancen mellem deskriptive og præskriptive hensyn i <i>Dansk Udtaleordbog</i> (2024).....	63
Om kontekstkræsnede lemmaer og deres leksikalisering	64
“... som man siger”: Om korpora og kollokationer i Den Danske Ordbog	66

FREDAG DEN 23. MAJ

PLENARFOREDRAG

Från litterära dialoger till autentiska samtal – om beskrivningen av pragmatiska markörer	67
i isländska ordböcker	67

SPOR A

Semantisk variation, normering og sprogforandring	68
Ordboksdefinitioner vs semantiske kluster	69

SPOR B

Bøjning af adjektiver på -en i Retskrivningsordbogen: <i>et høvent menneske, et rustent søm, et fangent eller fanget dyr</i>	70
Frekvens og preskriptivitet.....	72

SPOR C

Jysk Ordbog og andre ordbøger over dialekter i Jylland	73
--	----

Onsdag den 21. maj

Plenarforedrag 9.30-10.30 i Hal A

Leksikografi og korpuslingvistisk forskning – gjensidig nytteverdi illustrert gjennom nyord og anglisismer

Gisle Andersen

Foredraget tar for seg kartlegging og normering av nyorddanning i norsk som har pågått over en 20-årsperiode i samarbeid mellom flere institusjoner i Norge (Språkrådet; Norges Handelshøyskole; Universitetet i Bergen; NAOB). I foredraget vil jeg vise til nyere forskning og til hvordan korpusressurser støtter leksikografisk arbeid og språknormering, med et særlig fokus på anglisismer, som utgjør en vesentlig del av nye ord i norsk.

Gode dataverktøy og oppdaterte korpus er en forutsetning for effektivt leksikografiarbeid for å kartlegge nye ordformer og deres typiske bruk, skrivemåte og bøyning og hvordan de inngår i faste uttrykk (Atkins & Rundell 2008). I Norge har de store leksikografiske miljøene, Revisjonsprosjektet for Bokmålsordboka og Nynorskordboka ved UiB og Det Norske Akademis Ordbok (NAOB), bygget opp omfattende korpus til støtte for det leksikografiske arbeidet. F.eks. inngår 13 ulike korpus i infrastrukturen Korpuskel-leks ved UiB (Lyse m.fl. 2022; Rauset 2022). Størstedelen av dette materialet er bygget opp gjennom automatisk innsamling av tekster fra internett etter mønster av Norsk aviskorpus (Andersen & Hofland 2012), som også utgjør et av delkorpusene i Korpuskel-leks.

Etableringen av Norsk aviskorpus i 1998 danner altså et viktig grunnlag for leksikografisk forskning og praktisk leksikografiarbeid. Et halvautomatisk system for ekstraksjon av nyord (Andersen & Hofland 2012; Andersen 2010, 2012 b) brukes til å kartlegge kandidater til Språkrådets kåring av årets nyord, og foredraget beskriver metode og kriterier som legges til grunn for kåringen (Våge & Andersen 2014). En vesentlig del av leksikalsk neologi utgjøres av ord og fraser med engelsk opphav, og observasjon og normering av disse reiser interessante metodiske og teoretiske spørsmål bl.a. knyttet til tilpassing til norsk morfologi og ortografi (Andersen 2012a, 2019, 2024; Andersen & Graedler 2020). Data fra NAOB har vært brukt som grunnlag for å kartlegge tilfanget av engelske fraselån i norsk (Gottlieb & Andersen forestående) og Nasjonalbibliotekets arkiv (nb.no) til å dokumentere historiske belegg (Andersen 2019, 2020a, 2020b, 2022). I foredraget gjør jeg rede for hvordan korpuslingvistisk metode kan brukes til å slå fast om bestemte ord og uttrykk (f.eks. *gratis lunsj, elefanten i rommet, tingen er at ...*) faktisk er eksempler på engelsk påvirkning eller ikke.

Referanser

Andersen, Gisle. 2010. Halvautomatisk ekserperering av anglisismer i norsk. *Nordiska studier i lexikografi* 10, 72-85.

- Andersen, Gisle. 2012 a. A corpus-based study of adaptations of English import words in Norwegian. In Andersen, Gisle (ed.). *Exploring Newspaper Language*. Amsterdam/New York: John Benjamins, 157-192.
- Andersen, Gisle. 2012 b. Semi-automatic approaches to Anglicism detection in Norwegian corpus data. In Furiassi, Cristiano, Virginia Pulcini & Félix Rodríguez Gonzáles (eds.). *The Anglicization of European Lexis*. Amsterdam: John Benjamins, 111-130.
- Andersen, Gisle. 2019. Phraseology in a cross-linguistic perspective: introducing the diachronic-contrastive corpus method. *Studies in Variation, Contacts and Change in English (VARIENG)* 20.
<http://www.helsinki.fi/varieng/series/volumes/20/index.html>.
- Andersen, Gisle. 2020 a. Phraseology in a cross-linguistic perspective: A diachronic and corpus-based account. *Corpus Linguistics and Linguistic Theory*. AoP published online 29 July 2020.
<https://doi.org/10.1515/cllt-2019-0057>
- Andersen, Gisle. 2020 b. Three cases of phraseological borrowing: a comparative study of *As if*, *Oh wait* and the *ever* construction in the Scandinavian languages. *Ampersand*. 7
<https://doi.org/10.1016/j.amper.2020.100062>
- Andersen, Gisle. 2022. Engelske fraselån i norsk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 40(2): 213–241.
- Andersen, Gisle. 2024. *Sorry mine tusen skrivefeil!* Using digital language resources to assess the phrasemic and syntactic integration of the borrowed apology marker sorry. In Amador-Moreno, Carolina P., Dagmar Haumann and Arne Peters (eds.). *Digitally-assisted Historical English Linguistics*. New York and London: Routledge, 201-221.
- Andersen, Gisle & Knut Hofland. 2012. Building a large corpus based on newspapers from the web. In Andersen, Gisle (ed.) *Exploring Newspaper Language*. Amsterdam/New York: John Benjamins, 1-28.
- Andersen, Gisle & Anne-Line Graedler. 2020. Morphological borrowing from English to Norwegian: The enigmatic non-possessive -s. *Nordic Journal of Linguistics* 43(1): 3-31.
- Gottlieb, Henrik & Gisle Andersen. Forestående. Phraseological Anglicisms in Danish and Norwegian as a case in point. Bokkapittel, Routledge.
- Lyse, Gunn Inger, Margunn Rauset & Helge Dyvik. 2022. Kollokasjonar – språkets R2-D2 og C-3PO. *Maal og minne* 2-2022_ 35-66.
- Rauset, Margunn. 2022. Årsmelding 2022: Revisjon av Bokmålsordboka og Nynorskordboka. UiB
https://www.uib.no/sites/w3.uib.no/files/attachments/arsrapport_2022_revisjonsprosjektet.pdf.
- Våge, Ole Kristian & Gisle Andersen. 2014. Nyord, kriterier og språknormering i en årlig kåring. *Sprognævnets konferenceserie* 3: 23-42.

Onsdag den 21. maj

Plenarforedrag 13.00-14.00 i Hal A

Mandfolkesnak, pige-hvin og indianerhyl: metoder til fremme af ligestilling i
Den Danske Ordbog, Den Danske Begrebsordbog og afledte
sprogteknologiske ressourcer

Sanni Nimb

I redigeringen af deskriptive ordbøger der indeholder ældre korpusbaserede lemmabeskrivelser, er leksikografer bevidst om at de ældre beskrivelser i nogle tilfælde formidler et i dag kontroversielt syn på køn, seksualitet og etnicitet. Det som man nu betragter som stereotyper der ikke nødvendigvis bør gengives i ordbogen, blev nemlig førhen anset som objektiv og målbar viden om sprog som selvfølgelig skulle formidles i en deskriptiv ordbog. Den Danske Ordbog (DDO, ordnet.dk/ddo) er et eksempel på en korpusbaseret ordbog der løbende videreudvikles og lanceres som moderne ordbog, men samtidig indeholder mange efterhånden ældre ordbogsartikler. I de senere år er mange af disse blevet revideret, bl.a. er en del stereotype citater udskiftet eller suppleret med mere tidssvarende citater. Men 85 % af lemmaerne fra første trykte udgave af ordbogen (2003-2005) er endnu ikke gennemset, herunder 70.000 citater baseret hovedsageligt på korpustekster fra 1983-1992. De ældre ordbogsartikler udgør cirka halvdelen af opslagsordene i den nyeste udgave af DDO.

DDO udgør samtidig datagrundlaget for Den Danske Begrebsordbog, der kategoriserer ordforrådet ud fra betydning. Den tematiske og semantiske inddeling tydeliggør i mange tilfælde skævheder i DDO's data hvad angår ligestilling, og mange ord vedrørende køn, seksualitet og etnicitet bør forsynes med sprogbrugsmarkører inden Begrebsordbogen udkommer i en ny udgave.

I foredraget vil jeg komme ind på metoder til at identificere og markere stereotyp og kontroversielt indhold i de to ordbøger, og de udfordringer det giver når den grundlæggende tilgang til ordbogsredigeringen i øvrigt er deskriptiv. Jeg vil bl.a. diskutere om det er muligt at anvende korpusundersøgelser til at identificere sprogholdninger, og i hvilken grad sprogmodeller kan anvendes, fx til at identificere kontroversielle citater i de ældre citater i DDO. Endelig vil jeg komme ind på om sprogteknologiske ressourcer der bygger på DDO med fordel kan udbygges med oplysninger om ords mulige krænkende effekt.

Ordbøger, korpusser og digitale resurser

Den Danske Begrebsordbog (2014). Sanni Nimb, Henrik Lorentzen, Liisa Theilgaard & Thomas Troelsgård. København/Odense: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Syddansk Universitetsforlag.

Den Danske Ordbogs korpus = Ole Norling-Christensen & Jørg Asmussen (1998): The Corpus of The Danish Dictionary. I: Lexikos 8. doi:10.5788/8-1-955.

DDO (2003-05) = Den Danske Ordbog. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal.

DDO online = Den Danske Ordbog. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <ordnet.dk/ddo> (april 2024).

Det Danske Sentimentleksikon = <github.com/dsldk/danish-sentiment-lexicon> (april 2024).

Google's AI Principles = <ai.google/responsibility/principles> (april 2024).

Anden litteratur

Fjeld, Ruth Vatvedt (2015): Om ordbokseksempler og stereotypisering av kjønn i noen nordiske ordbøker. I: Caroline Sandström, Ilse Cantell, Eija-Riitta Grönros, Pirkko Niolijärvi & Eivor Sommadahl (red.): Perspektiv på leksikografi, grammatik och språkpolitik i Norden. Helsingfors: Institutet för de inhemska språken. 35-65.

Huyssteen, Gerhard B. van & Carole Tiberius (2023): Towards a lexical database of Dutch taboo language. I: Marek Medved', Michal Měchura, Carole Tiberius, Iztok Kosem, Jelena Kallas, Miloš Jakubiček & Simon Krek (eds.); Electronic lexicography in the 21st century (eLex 2023): Invisible Lexicography. Proceedings of the eLex 2023 conference. Brno, 27-29 June 2023. Brno: Lexical Computing CZ s.r.o. 53-74. <ellex.link/ellex2023/wp-content/uploads/ellex2023_proceedings.pdf>.

Jensen, Jonas, Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen & Lars Trap-Jensen (2018): Thaipiger, muskelhunde og fulde svenskere: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i Den Danske Ordbog. I: Ásta Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.): Nordiske Studier i Leksikografi 14. Reykjavík: Nordisk Forening for Leksikografi. 141-151.

Müller-Spitzer, Carolin & Jan Oliver Rüdiger (2022): The influence of the corpus on the representation of gender stereotypes in the dictionary. A case study of corpus-based dictionaries of German. I: Annette Klosa-Kückelhaus, Stefan Engelberg, Christine Möhrs & Petra Storjohann (eds.): Dictionaries and Society. Proceedings of the XX EURALEX International Congress, 12-16 July 2022, Mannheim, Germany. Mannheim: IDS-Verlag. 129-141. <euralex.org/wp-content/uploads/2022/09/EURALEX2022_Proceedings.pdf>.

Nimb, Sanni (2024): Fra 'sandheden om sproget' til et opgør med stereotyper: ikke-korpusbaserede metoder til leksikografiske beskrivelser af kontroversielle ord. I Lexico Nordica Nr. 30 (2024).

Nimb, Sanni, Sussi Olsen, Bolette Pedersen & Thomas Troelsgård (2022): A Thesaurus-based Sentiment Lexicon for Danish: The Danish Sentiment Lexicon. I: Nicoletta Calzolari, Frédéric Béchet, Philippe Blache, Khalid Choukri, Christopher Cieri, Thierry Declerck, Sara Goggi, Hitoshi Isahara, Bente Maegaard, Joseph Mariani, Hélène Mazo, Jan Odijk, Stelios Piperidis (eds.): Proceedings of the Thirteenth Language Resources and Evaluation Conference: LREC2022. Marseille: European Language Resources Association. 2826-2832. <aclanthology.org/2022.lrec-1.302>.

Petersson, Stellan & Emma Sköldbäck (2020): To discriminate between discrimination and inclusion: a lexicographer's dilemma. I: Zoe Gavrilidou, Maria Mitsiaki & Asimakis Fliatouras (eds.): Lexicography for Inclusion: Proceedings of the 19th EURALEX International Congress, 381-386. Alexandroupolis: Democritus University of Thrace. <euralex.org/elx_proceedings/Euralex2020-2021/EURALEX2020-2021_ProceedingsBook-Vol1.pdf>.

Scheuer, Jann (1995): Hans hustru og hendes bryster. I: Mette Kunøe & Erik Vive Larsen: 5. Møde om Udforskningen af Dansk Sprog. Aarhus Universitet 13.-14. oktober 1994 (MUDS 5). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag. 246-256.

Trap-Jensen, Lars (2020): Inklusion eller mindretalsdiktatur? Om politisk korrekthed, minoritetshensyn og leksikografisk deskriptivisme i Den Danske Ordbog. I: *LexicoNordica* 27, 137-156.

Onsdag den 21. maj

SPOR A

Uformelle ord i Blöndals ordbog: En undersøgelse af ‘populær, daglig tale’

Ellert Þór Jóhannsson & Þórdís Úlfarsdóttir

En islandsk-dansk ordbog af Sigfús Blöndal udkom i årene 1920–1924. Den var den første store ordbog med fokus på moderne islandsk og indeholder meget detaljerede oplysninger om datidens ordforråd, herunder dialektord og forskellige sprogregistre. Ordbogen er et nøgleværk i islandsk ordbogshistorie og er en af de største islandske ordbøger, der nogensinde er udgivet, med omkring 108.000 opslagsord. I 1963 udkom et supplementbind med omkring 40.000 opslag, der både tilføjer nye ord og betydninger.

Blöndals deskriptive og præskriptive tilgang til ordforrådet kommer ses klart i hans brug af forskellige etiketter. I denne præsentation undersøger vi en særlig type opslagsord i både den oprindelige ordbog og supplementet: ord og betydninger markeret med etiketten “(pop.)”. Denne etiket forklares i liste over forkortelser som “populær, daglig tale (i reglen ikke skriftsprog)”. Ord mærket som “pop.” synes at være uformelle og tilhøre talesproget – herunder låneord (fx *bisness* ‘forretning’), islandske nydannelser (fx *fimmhundraðkall* ‘500 kr.-seddel’) og forkortelser (fx *dauði* for *svartidauði*, dvs. ‘islandsk brændevin’).

Formålet med undersøgelsen er at klarlægge, hvilken status disse “(pop.)”-mærkede ord har i dag, omkring 100 år efter deres registrering i Blöndals ordbog, og at belyse, hvordan opfattelser af talesproglighed og uformelt ordforråd har ændret sig over tid. Vi sammenligner oplysningerne med forekomster og beskrivelser i *Íslensk nútímamálsoðabók*, en regelmæssigt opdateret netordbog, og i det store tekstkorpus *Risamálheild* (Steingrímsson et al. 2018). Analysen kombinerer kvantitative søgninger med kvalitativ vurdering af kontekster og leksikografisk behandling.

Resultaterne viser, at en stor del af ordene nu er almindeligt brugt og optræder i både tale og skrift, mens nogle har ændret betydning eller helt er udgået af brug. En tredje gruppe – primært ældre låneord – forekommer sjældent og har lav frekvens i korpusset. Disse ord beskrives hverken i moderne ordbøger eller findes i alment sprogbrug, og det tyder på, at de ikke er blevet sprogligt integreret. Når vi beskriver disse ord som “fremmede”, bygger vi vurderingen på deres fravær i centrale sproglige ressourcer, lav eller ingen frekvens i nutidige tekster samt manglende optagelse i standardiserede ordbøger.

Bibliografi

Halldóra Jónsdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir. 2021. ”Stafræn gerð Blöndalsorðabókar”. Orð og tunga 23, 161-165.

Halldóra Jónsdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir. 2023. *"To islandske ordbøgers ordforråd i hundrede år"*. *Nordiska studier i lexikografi* 16. Lund 27-29 april 2022.

Íslensk nútímamálsorðabók [Ordbog over moderne islandsk]. Halldóra Jónsdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.). Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <islenskordabok.is> (september 2024).

Íslensk-dönsk orðabók [Islandsk-dansk ordbog] digitaliseret online <blondal.arnastofnun.is> (september 2024).

Risamálheildin (Gigaword Corpus) = RMH 2022. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <malheildir.arnastofnun.is>. (september 2024)

Sigfús Blöndal. 1920-24. Íslensk-dönsk orðabók / Islandsk-dansk ordbog. Reykjavík: Prentsmiðjan Gutenberg. *Steinþór Steingrímsson, Sigrún Helgadóttir, Eiríkur Rögnvaldsson, Starkaður Barkarson & Jón Guðnason. 2018. Risamálheild: A Very Large Icelandic Text Corpus. Proceedings of LREC 2018, Myazaki, Japan, 4361-4366.*

ONP som deskriptiv og præskriptiv ressource

Simonetta Battista og Johnny F. Lindholm

Ordbog over det norrøne prosasprog (ONP) er en historisk ordbog, som adskiller sig i mange henseender fra sine forgængere. Den er baseret på en omfattende ekscerpering af det overleverede kildemateriale, som ligger til grund for en udførlig beskrivelse af norrønt, dvs. middelaldersproget på Island (1150-1540) og i Norge (1150-1400).

I denne præsentation vil vi tage udgangspunkt i en historisk redegørelse for ONP's forskellige standarder, som blev udarbejdet og justeret i løbet af flere årtier. Vi vil især komme ind på følgende punkter: udvalg af materialet og systematisering af kilderne i værkregisteret; praksis i artiklernes udarbejdelse; normaliseringsprincipper og lemmaliste.

I alle disse sammenhænge kan man identificere både et deskriptivt og et præskriptivt aspekt, idet ONP vil præsentere og nøjagtig beskrive kildematerialet og samtidig profilere sig som vejledende standard for fagets udøvere.

Vi vil prøve at gøre status for, i hvilken grad det er lykkedes og hvordan nogle af ONP's normer bliver påvirket og evt. revideret efterhånden som redigeringsarbejdet skrider frem.

Den digitale brug af præskriptiv normalisering i en historisk ordbog

Tarinn Wills

Ordbog over det norrøne prosasprog (ONP) er en historisk ordbog, der så vidt muligt gengiver og citerer kilder med deres originale ortografi. Ligesom andre historiske ordbøger er ONP udtrykkeligt deskriptiv, men den anvendes alligevel på præskriptive måder af en række andre projekter. Den norrøne ortografi er meget varierende, og ONP's opslagsord er normaliseret efter en bestemt standard (tidligt 1200-tals islandsk), som ikke altid afspejler de kontekster, teksterne stammer fra. ONP's ortografi refereres derefter som standard i en række digitale projekter, herunder Medieval Nordic Text Archive (Menota), Editiones Arnemagnæanæ Electronicae og andre ordbogsprojekter.

ONP dækker udelukkende prosa i en specifik periode, men dens ordliste indeholder også lemmaer fra poesiordbøger og andre kilder, som kan slås op på nettet eller via en API. Ordbogs- og udgivelsesprojekter, der beskæftiger sig med poesi eller senere norsk, må dog ofte supplere listen. Der er desuden forskelle i fortolkningen af, hvad der udgør en alternativ stavemåde i modsætning til et alternativt opslagsord. Endvidere anvender flere projekter en modificeret ortografi, der bedre afspejler det sprog, de arbejder med – også selv om de henviser til ONP.

At håndtere disse udfordringer kræver en løsning, der minder om Det Central Ordregister (COR) hos Sprognævnet. Dette paper vil reflektere over de udfordringer, der findes i den nuværende situation, samt digitale løsninger med udgangspunkt i et centraliseret men udvidbart register.

Onsdag den 21. maj

SPOR B

Språket i norske KI-genererte tekster

Av Sturla Berg-Olsen, Knut E. Karlsen, Ålov Runde og Dagfinn Rødningen (alle Språkrådet, Norge)

Språkrådet i Norge og andre aktører har pekt på at kvaliteten på språket som genereres av store språkmodeller som ChatGPT, ikke er tilfredsstillende (Khrono 2024). Det har blitt hevdet at språket ofte er preget av at det er oversatt fra engelsk, at modellene bare genererer et utvalg av den tillatte formvariasjonen i norsk, og at de endrer tillatte bokmålsformer i en mer konservativ retning.

I en pilotundersøkelse basert på ChatGPT-genererte tekster i ulike sjangre på bokmål og nynorsk ser vi at de genererte tekstene på nynorsk inneholder flere morfologiske feil enn tekstene på bokmål, og visse feiltyper går igjen i mange tekster (Språkrådet 2025).

Fra leksikografisk synsvinkel er det interessant i størst mulig grad å avdekke hva den kvalitative forskjellen mellom menneskeskapte tekster på norsk og KI-genererte tekster på norsk består i. Så lenge en slik forskjell eksisterer, vil deskriptive ordbøker risikere å beskrive en språksituasjon som ikke avspeiler den faktiske menneskeskapte språkbruken. Ettersom bruken i tekster er sentral i normeringa av norsk, og KI-genererte tekster vil inngå i framtidige korpus, kan det i neste omgang påvirke normene på bestemte måter. Det vil igjen ha konsekvenser for de preskriptive ordbøkene.

Basert på videre undersøkelser vil vi i foredraget presentere hvilke språklige trekk som karakteriserer norske KI-genererte tekster. Videre vil vi diskutere hvordan KI-genererte tekster får konsekvenser for språkutviklinga og dermed også den leksikografiske virksomheten.

Kilder

Khrono 2024: *Språkdirektøren refsar direktoratets karriere-rettleiar.*

<https://www.khrono.no/sprakdirektoren-refsar-direktoratets-karriererettleiar-klonete/870876> (april 2025).

Språkrådet 2025: *KI-språkets fallgruver.* <https://sprakradet.no/aktuelt/ki-sprakets-fallgruver/> (april 2025).

Koncept for en præskriptiv, leksiko-didaktisk studieassistent

Henrik Køhler Simonsen

Anvendelsen af kunstig intelligens i videregående uddannelse har vidtrækkende og dramatiske konsekvenser for både undervisning og læring og i overensstemmelse med konferencens tema om præskription, vil denne artikel udforske, hvorledes et koncept for en kurateret, kursusspecifik, fagpræskriptiv og leksiko-didaktisk studieassistent ser ud og har ført til udvikling af en fagpræskriptiv studieassistent på et dansk universitet. Netop spørgsmålet om sprogmodellers præskriptive eller deskriptive karakter er afgørende for udvikling af studieassistenter, som kan hjælpe studerende med at udvikle en tilfredsstillende beherskelse af fagspecifikke begreber og ord.

Artiklen trækker på udvalgt litteratur om præskription, f.eks. (Bergenholtz 1998) og (Bergenholtz og Bøgelund 2002), chatbots i uddannelse og undervisning (Smutny og Schreiberova 2020), (Fryer et al. 2021) og (Wollny et al. 2022), AI-assistenter i undervisning og læring (Lehmann et al. 2025) og (Rienties et al. 2025) samt endelig leksikografisk orienterede chatbots (Simonsen 2021), (Simonsen 2022b), (Simonsen & Viberg 2022) og (Simonsen 2024).

Artiklen trækker også på empiriske data bestående af logfiler fra BrandingBot samt interviewdata fra interviews med seks studerende, som har været igennem et konkret undervisningsforløb med BrandingBot, som er en RAG-baseret AI-studieassistent udviklet på basis af netop artiklens teoretiske model. BrandingBot er trænet på et kurateret, kursusspecifikt og kursuspræskriptivt materiale bestående af slides og undervisningsmaterialer fra 5 års undervisning i Branding på et dansk universitet.

Erfaringerne med udviklingen og anvendelsen af BrandingBot i undervisningen, samt indsigter fra de gennemførte interviews og analyserede logfiler viser, at det udviklede koncept for AI-baseret leksiko-didaktik, synes at være en gangbar metode til udvikling af præskriptive, kuraterede, fagafgrænsede og kursusspecifikke studieassistenter, hvor fokus er på indlæring af kognitive fagbegreber og fagudtryk. Netop den leksiko-didaktiske fokus sætter den studerende i stand til at kunne forstå og anvende en for faget relevant og korrekt terminologi.

Litteratur:

Bergenholtz, Henning (1998): Deskriptiv, proskriptiv og præskriptiv leksikografi. I: Ruth Vatvedt Fjeld og Boye Wangenstein (red.). Normer og regler. Festskrift til Dag Gundersen 15. januar 1998. Oslo: Nordisk forening for leksikografi, 233–246.

Bergenholtz, Henning og Christina Bøgelund (2002): Hvor præskriptiv er en deskriptiv ordbog? Hvor deskriptiv er en præskriptiv ordbog? *LexicoNordica* 9, 2002, 79-107.

Fryer, Luke, Coniam, David, Carpenter, Rollo and Diana Lăpuşneanu (2020): Bots for language learning now: Current and future directions. I: *Language Learning & Technology*, 24(2), 8-22.

Lehmann, Matthias, Philipp B. Cornelius, Fabian J. Sting (2025): AI Meets the Classroom: When Do Large Language Models Harm Learning? In: <https://arxiv.org/abs/2409.09047>

Rienties, Bart, Tassarolo, Felipe, Coughlan, Emily, Coughlan, Tim and Domingue, John (2025). Students' Perceptions of AI Digital Assistants (AIDAs): Should Institutions Invest in Their Own AIDAs? *Applied Sciences*, 15(8), article no. 4279.

Simonsen, Henrik K hler (2021): AI Writers in Language Learning. I: Chang, Maiga, Nian-Shing Chen, Demetrios G Sampson & Ahmed Tlili (red.): *Proceedings IEEE 21st International Conference on Advanced Learning Technologies*, Online, 238-240.

Simonsen, Henrik K hler (2022): Chatbots, dialogdesign og leksikografi: en hellig treenighed. In: *LexicoNordica* 29, 119-138.

Simonsen, Henrik K hler & Olga Viberg (2022): Supporting Second Language Learners through SKANDIBOT: A Lexicographical Design Approach: I: Chang, Maiga, Nian-Shing Chen, Demetrios G. Sampson, Ahmed Tlili (red.). *Proceedings IEEE 22nd International Conference on Advanced Learning Technologies*, Los Alamitos, CA: IEEE, 239-241.

Simonsen, Henrik K hler (2024): A Lexicographical GenAI Prompting Framework for Second-language Teaching. In: *Proceedings from 17th annual International Conference of Education, Research and Innovation*, Seville (Spain). 11th - 13th of November 2024.

Smutny, Pavel & Schreiberova, Petra (2020). Chatbots for learning: A review of educational chatbots for Facebook Messenger. In: *Computers & Education* 151, 1-11.

Wollny, Sebastian, Jan Schneider, Daniele Di Mitri, Joshua Weidlich, Marc Rittberger and Hendrik Drachsler (2021): Are We There Yet? - A Systematic Literature Review on Chatbots in Education. I: *Frontiers in Artificial Intelligence*, 1-18.

Artikelacceleratoren – Den Danske Ordbogs prototype på en redaktionel assistent

Nathalie Hau Sørensen, Nicolai Hartvig Sørensen, Jonas Jensen, Kirsten Appel og Sanni Nimb

Udarbejdelsen af betydningsordbøger er en ressourcekrævende proces. Arbejdet kræver ikke kun tid men også en leksikografs højt specialiserede viden og erfaring. Redaktionen på Den Danske Ordbog (DDO) har som langsigtet mål at inkludere og beskrive op mod 100.000 flere lemmaer – et mål som kræver betydelige ressourcer. Udover suppleringen med nye lemmaer, skal ordbogen også løbende revideres for at sikre at de eksisterende beskrivelser følger med tiden. Med henblik på at effektivisere ordbogsredigering og

-revidering har vi udviklet en prototype på en artikelassistent baseret på både sprog-modeller og sprogteknologiske værktøjer til fx automatisk orddeling og ngram-analyse.

Artikelassistenten giver leksikografen mulighed for automatisk at generere på forhånd XML-opmærkede udkast til de delelementer der indgår i en ordbogsartikel i DDO, fx definition, bøjningsendelser, synonymer og lydskrift. Det er derefter muligt at tilpasse assistentens forslag og efterfølgende kopiere det direkte ind i ordbogens redigeringsprogram.

Kernen i artikelassistenten er et modul der genererer forslag til selve definitionen på baggrund af allerede eksisterende definitioner for semantisk tæt beslægtede ord der allerede findes i ordbogen. Med udgangspunkt i disse og ved hjælp af en generativ sprogmodel skriver artikelassistenten udkast til nye definitioner der afspejler stilen i DDO, og som efterfølgende blot skal færdigredigeres af en leksikograf.

Kvaliteten af de automatisk genererede definitioner afhænger af både prompten og den sprogmodel der anvendes. Vi undersøger forskellige prompter anvendt på flere modeller ved at generere definitioner for de samme monoseme ord fra DDO og sammenligne resultaterne. To erfarne leksikografer vurderer de genererede definitioner. Dermed opnår vi viden om kvaliteten af de automatiske definitioner og får samtidig bedre forudsætninger for at vælge den mest optimale prompt og model.

Referencer:

De Schryver, Gilles-Maurice & David Joffe (2023, 27. februar). The end of lexicography, welcome to the machine: On how ChatGPT can already take over all of the dictionary maker's tasks [Seminarpræsentation]. 20th CODH Seminar, Center for Open Data in the Humanities, Japan.

<http://codh.rois.ac.jp/seminar/lexicography-chatgpt-20230227/>

De Schryver, Gilles-Maurice (2024). The Road towards Fine-Tuned LLMs for Lexicography. I Book of Abstracts of the Workshop Large Language Models and Lexicography, XXI EURALEX International Congress: Lexicography and Semantics, Cavtat, Croatia (s. 6–11).

Sørensen, Nicolai Hartvig & Sanni Nimb (2018). Word2Dict-Lemma Selection and Dictionary Editing Assisted by Word Embeddings. I Proceedings of the 18th EURALEX International Congress: Lexicography in Global Contexts (s. 819-827).

Tiberius, Carole, Kris Heylen, Jesse de Does, Bram Vanroy, Vincent Vandeghinste, & Job van Doeselaar (2024). LLMs and evidence-based lexicography. I Book of Abstracts of the Workshop Large Language Models and Lexicography, XXI EURALEX International Congress: Lexicography and Semantics, Cavtat, Croatia (s. 44–48).

Tuulik, Maria, Lydia Risberg, Kristina Koppel, Eleri Aedmaa, Esta Prangel, Sirli Zupping, Ene Vainik, Margit Langemets (2024). Who are Better at Semantics – Experienced Lexicographers or LLMs? I Book of Abstracts of the XXI EURALEX International Congress: Lexicography and Semantics, Cavtat, Croatia. (s. 219–221).

Onsdag den 21. maj

SPOR C

Hvilken sprognorm er (egentlig) rettesnor i Jysk Ordbog?

Inger Schoonderbeek Hansen, Aarhus Universitet

Jysk Ordbog (herefter JO) beskriver dialekterne i Jylland og omkringliggende øer sådan som de blev brugt i perioden 1850-1930 (se JO). JO, der siden 2000 publiceres online, beskriver en række veldokumenterede geografiske varieteter og sammenholder dem med standardsprogsvarietet, rigsdansk (Hansen, 2020, Svensén, 2004: 46, Van Keymeulen, 2018). Indsamlingsarbejdet til JO påbegyndte i 1932 og ca. 70 år frem, mens selve redaktionen af den nuværende udgave af JO først blev systematiseret i slutningen af 1980'erne, da JO fik bevilliget computere til tekstbehandling (Hansen, 2020, Svendsen & Bøegh 2022, Rasmussen, 2002). Normsproget i JO er "rigsdansk", "nutidig rigsdansk" eller "nudansk rigssprog" (JO > "Betydning"), og det anvendes i forhold til lemmatisering, normalisering af dialektale særgloser, oversættelser mv. (Hansen, 2020, Hansen, 2015). Det er tydeligvis JO's betydningsafsnit ordbogsbrugerne typisk anvender (Svendsen 2020), og det er i den forbindelse afgørende at det "nudansk" der anvendes her, naturligvis forholder sig til den mere eller mindre aktuelle nutid. At det ikke kan opstilles helt så enkelt, uddybes i oplægget hvor normsproget i JO undersøges i forhold til det tidsmæssige spænd ordbogens udarbejdelse har stået på – og lignende historiske dokumentationsprojekter har haft udfordringer med (Svensén, 2004, Myking, Grønvik & Helset, 2015, Nilstun, 2022, Lauvstad, 2022, Hansen 2015). Hvilken 'nutid' afspejler JO's betydningsafsnit, og hvilken 'standardnorm' anvendes der når det dialektale ordforråd stemmer overens med rigsdansk, dvs. betydningsangivelsen "= rigsdansk" for fællesdanske ord (Hansen 2015)? Hvilke tiltag bør – og kan – der laves for at gøre JO's normsprø mere gennemskueligt og "nutidigt"?

Referencer

- Hansen, I. S. (2020) Jysk Ordbog – af hvem, til hvem og hvorfor? Nordiska studier i lexikografi 15. Helsingfors: Nordisk forening for leksikografi, 299-316.
- Hansen, I. S. (2015) Fællesdanske og dialektale ord i Jysk Ordbog. LexicoNordica 2015(22), 77-97.
- JO = Jysk Ordbog, <https://www.jyskordbog.dk/jyskordbog/ordbog.html>.
- Myking, J., Grønvik, O. & Helset, J. (2015) Nettbrukaren i fokus: digitalisering og revisjon av Norsk Ordbok a–h. Nordiske studier i lexikografi 15, 235-244.

Lauvstad, H. (2022) Sensitive ord i Det Norske Akademis ordbok. Utfordringer i diakron leksikografi. *Nordiske studier i lexikografi* 16, 213-224.

Nilstun, C. (2022) Hvordan holde tritt med tiden i en historisk ordbok som også beskriver samtiden? *Nordiske Studier i lexikografi* 16, 257-266.

Rasmussen, O. (2002) Jysk Ordbog – en 70-årig med fremtid i. *Ord & Sag* 22, 4-15.

Svendsen, M.-M. M. & Bøegh, K. F. (2022) 90-årsfødselsdagen – jysk dialektforskning i Århus fra 1932 og til i dag. *Ord & Sag* 42, 4-13.

Svensén, B. (2004) *Handbok i lexikografi*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Van Keymeulen, J. (2018) The Dialect Dictionary. I C. Boberg, J. Nerbonne & D. Watt, *The Handbook of Dialectology* (s. 39-56). Oxford: Wiley Blackwell.

Molbechs Dansk Dialect-Lexikon

Henrik Hovmark, Ømålsordbogen, Københavns Universitet

I årene 1833-41 udkom Christian Molbechs *Dansk Dialect-Lexikon* (MDL). MDL – med sine ca. 7.000 opslagsord – var den første egentlige, danske dialektordbog og rummer materiale fra dialekter i hele Danmark undtagen Bornholm.

Molbech var uhyre produktiv, men havde også allerede i sin samtid ry for at være lidt for hurtig og uden tilstrækkelige faglige kundskaber, fx inden for sproghistorie. Det gælder fx MDL: De grammatiske oplysninger er mangelfulde, og de lydhistoriske analyser og etymologiske oplysninger ofte decideret forkerte. Samtidig er MDL et af de vigtigste, tidlige kilder til danske dialekter og dansk sprog, og ”Molbechs kilder” indgår som en vigtig del af materialet til fx Ømålsordbogen.

Jeg vil i dette foredrag se nærmere på MDL. Det er velkendt at MDL er et idiotikon, typisk for tilgangen til dialekterne i første del af 1800-tallet. Men der savnes beskrivelser af det konkrete indhold: Hvad er rent faktisk med, og hvordan præsenteres det leksikografisk? Ikke overraskende viser det sig fx at lemmaerne i MDL primært består af indholdsord, mens funktionsord er underrepræsenteret. En mere fuldstændig læsning viser imidlertid også at MDL’s artikler kan rumme mange forskellige oplysninger, fx kulturhistoriske og folkløriske. Hvor Molbech var ganske restriktiv i udarbejdelsen af *Dansk Ordbog* (1828-33), er redigeringsprincipperne for MDL, herunder hvad der ikke medtages fra kildematerialet, mere uklare.

Det brogede indhold afspejler uden tvivl også kildematerialets karakter. Grundlagsmaterialet er eksisterende dialektoptegnelser samt en primitiv og delvis tilfældig form for empirisk materiale, oplysninger indsendt af fx præster fra hele landet. Molbech redegør ikke desto mindre omhyggeligt for de enkelte indsamlere, og indsamlingen var også rammesat af et lille programskrift fra 1811. Det viser sig også at Molbech har konsulteret et bredt udvalg af sprog- og dialektbeskrivelser fra 1700 til 1840, ikke kun af de nordiske sprog, men også af vestgermansk, fx frisisk og nedertysk.

Stærk verbalbøjning i slutningen af 1800-tallet i rigsmål og dialekter

Asgerd Gudiksen

I standardsproget er en række verber overgået fra stærk til svag bøjning i løbet af 1800-tallet. Det antages almindeligvis at dialekterne er mere konservative, men hvor resistent stærk bøjning generelt set har været i dialekterne sammenlignet med standardsproget er ikke undersøgt systematisk. Anna Sofie Hartling (2024b) har imidlertid for nylig lavet en korpusundersøgelse af verbalbøjning i 1800-tallets standardsprog, der er et velegnet udgangspunkt til at belyse dette spørgsmål. Hun har undersøgt præteritumsformerne af verber som en eller flere ældre grammatikere angiver har stærk bøjning eller varierer mellem stærk og svag, men som i moderne standarddansk udelukkende har svag bøjning. De tekster som korpusserne er baseret på, er overvejende fra perioden 1870-1900, og det er derfor nærliggende at sammenligne resultaterne af Hartlings undersøgelse med formerne i *Ømålsordbogen* og *Jysk Ordbog*, der begge har 1850-1920 som kerneperiode. Jeg forsøger desuden at efterprøve den hypotese som Hartling 2024a tester: at oprindeligt stærke verber med et bøjningsmønster hvor kun præteritum har vokalskifte, har været mere udsat for overgang til svag bøjning end andre bøjningsmønstre, herunder specielt gruppen a-o-a, fx *fare – for – faret*, *gale – gol – galet*. Det er imidlertid et ikke helt uproblematisk forehavende, og undervejs i foredraget vil jeg derfor også diskutere dialektordbøger som sproghistoriske kilder.

Referencer:

- Hartling, Anna Sofie (2024a): Sammenhængen mellem stærktbøjede verbers bøjningsgruppe og sandsynligheden for at opnå svag bøjning i dansk. *Ny Forskning i Grammatik* 31: 37-52.
- Hartling, Anna Sofie (2024b): De stærke som blev til de svage. Om stærkt- og svagtbøjede verber i 1800-tallet og om udviklingen fra stærk til svag bøjning. Eva Skafte Jensen & Jørgen Schack (red.): *Mange grublende Dage ere gaaede forud. Grammatik i 1800-tallet som nøgle til moderne normproblemer*: Bogense: Dansk Sprognævn.
- Jysk Ordbog*. <https://www.jyskordbog.dk/>
- Ømålsordbogen. En sproglig-saglig ordbog over dialekterne på Sjælland, Lolland-Falster, Fyn og omliggende øer*. 1-. København: Center for Dialektforskning & Universitets-Jubilæets Danske Samfund. 1992-.

Analysing user feedback to the DMII

Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

kristin.ingibjorg.hlynsdottir@arnastofnun.is

The Database of Modern Icelandic Inflection (DMII) is a lexicographic database of words and inflectional paradigms, run and published by the Árni Magnússon Institute of Icelandic Studies as a website for the public and as a data source for language technology, both since 2004. The website is popular among the public (with over 6 million page views over the twelve-month period from October 2023 through September 2024) and regularly cited publicly as reference for good usage, even though the principal goal of the editors has always been to provide a descriptive account of Icelandic inflections. Prescriptive usage of the DMII is also reflected in e-mail feedback, showing that users not only want to be guided towards good usage but also want the DMII to prescribe certain forms to other users, both headwords and inflectional forms (Hlynsdóttir 2024).

Partly because of this feedback, a shift from a purely descriptive approach towards adding prescriptive features to the data and the website has been the focus point of the editorial work in recent years (Bjarnadóttir & Hlynsdóttir 2020; Hlynsdóttir & Bjarnadóttir 2023). The editor's working hypothesis is that a proper description must include as many forms as possible but also consider and describe their status regarding good usage as users tend to otherwise interpret all included forms as 'good' and all omitted forms as 'bad', as dictionary users tend to view published lexicographic work as prescriptive, regardless of the lexicographer's intentions (Cameron 2012:7–8).

In the paper presented here, further investigation is conducted into the attitudes and ideas of the DMII's users, drawing from the results of Hlynsdóttir's (2024) research into user's e-mail feedback from 2010–2012 and more recent public social media posts discussing or using the DMII as a reference tool for good usage.

References:

- Bjarnadóttir, Kristín & Kristín Ingibjörg Hlynsdóttir. 2020. Online Data on Icelandic Inflection: Descriptive to Prescriptive: "Why, for whom, by whom" and how? *Nordiska studier i lexikografi* 15. Rapport från 15 konferensen om lexikografi i Norden. Helsingfors 4-5 juni 2019, pp. 71-79.
- Cameron, Deborah. 2012. *Verbal hygiene*. Routledge, London. <https://doi.org/10.4324/9780203123898>
- Hlynsdóttir, Kristín Ingibjörg. 2024. „Hvað er rétt í þessu?“ *Beygingarlýsing íslensks nútímamáls og viðtökur notenda*. MA-thesis.
- Hlynsdóttir, Kristín Ingibjörg & Kristín Bjarnadóttir. 2023. When the userst jump to conclusions. Presenting prescriptive information. *Nordiska studier i lexikografi* 16. Rapport från 16:e konferensen om lexikografi i Norden. Lund 27–29 april 2022, pp. 141–151.

Website: bin.arnastofnun.is

Fra no-match til match – om behandling af stavefejl i en onlineordbog

Nathalie Hau Sørensen, Henrik Lorentzen og Thomas Troelsgård

Et afgørende succeskriterie for en ordbog er at brugerne nemt kan finde den information som de leder efter. Dog kan søgninger på en fejlstavet form resultere i at brugeren ikke finder frem til den relevante ordbogsartikel. Det leder til spørgsmålet om hvordan vi som ordbog kan hjælpe brugeren på rette vej. Og i samme omgang: Skal vi overveje hvordan vi hensigtsmæssigt markerer at den indtastede form er en stavefejl?

I Den Danske Ordbog (DDO) undersøger vi de mest udbredte stavefejl i moderne dansk med henblik på at forbedre vores nuværende søgefunktion. Da vores primære korpus er domineret af avistekst og andre redigerede kilder, har vi til denne undersøgelse valgt at benytte et nyindsamlet internetkorpus (Appel et al., 2024) med tekster fra en række danske internetfora i perioden 2002-2024. Vi håber dermed at finde de mest udbredte stavefejl i uredigeret hverdagssprog.

Undersøgelsen fokuserer på at identificere de mest frekvente stavefejl i internetkorpuset og teste om en søgning på disse fejlformer i DDO leder til den relevante ordbogsartikel. Dette vil give os indsigt i hvordan vi kan forbedre den aktuelle søgehjælp i DDO.

Derudover vil vi undersøge hvilke typer fejlformerne kan kategoriseres i, og hvordan de forskellige fejltyper skal behandles i ordbogen. Er det for eksempel mest hensigtsmæssigt at formidle at det er en fejlform gennem flere klik? Eller skal brugeren oplyses om at der er tale om en fejl? Og skal hyppige stavefejl overhovedet vises i ordbogsartiklerne?

Vi vil i den forbindelse beskrive hvordan den nuværende praksis er i DDO, og overveje om denne bør ændres set i lyset af undersøgelsens resultater.

Referencer:

Appel, Kirsten, Nathalie Hau Sørensen & Jonas Jensen (2024). Jagten på hverdagssproget – Brugen af tekster fra internetfora i arbejdet med Den Danske Ordbog. I: LexicoNordica 31 (under udgivelse).

Jervelund, Anita Ågerup & Jørgen Schack (2016). Den der skriver d i gjort. Staveproblemer i folkeskolens ældste klasser. Frederiksberg: Dansk Sprognævn. Dansk Sprognævns skrifter 48.

Kristensen, Line Burholt, Tina Borgen Ibholt & Anette Pultera Nielsen (2007). Avisernes fejl er en gammel nyhed. Mål & Mæle 30(3). 7–11.

Rathje, Marianne, Jørgen Schack, Jonas Blom & Eckhard Bick (2023). Stavefejl i aviserne i 1999 og 2019. I: Nyt fra Sprognævnet, oktober 2023, s. 6-16.

Naturgas eller fossilgas? Om terminologisk rådgivning kring ett laddat begrepp

Linnea Hanell

Språkrådet vid Institutet för språk och folkminnen, samt Institutionen för svenska och flerspråkighet vid Stockholms universitet, linnea.hanell@isof.se

Omställning till en hållbar utveckling handlar på flera sätt om språkbruk. Människor behöver tillgång till ett språk för att dela kunskap och fatta kunskapsbaserade beslut, men också för att kunna granska makthavares beslut och samskapa nya idéer för hur samhället skulle kunna vara organiserat. Detta innebär bland annat att termer, som tidigare huvudsakligen var relevanta för experter inom exempelvis meteorologi eller biologi, nu blir relevanta för breda grupper i samhället. För att främja ett gemensamt språk och en tillgängligare terminologi inom ämnen som rör hållbar utveckling publicerar Språkrådet i Sverige sedan 2021 terminologisk rådgivning i resursen Hållbarhetstermlistan (www.isof.se/hallbarhetstermlistan). En specifik fråga som vi har ställts inför i detta arbete är vilken term vi ska rekommendera för naturligt förekommande gas med fossilt ursprung: naturgas eller fossilgas. I föredraget redogör jag för hur vi i Hållbarhetstermgruppen utredde frågan och landade i rekommendationen att i första hand använda termen fossilgas. Vidare delar jag resultat från en pågående studie som skildrar hur den aktuella gasen historiskt har benämnts i svenskan och hur de två termerna växte fram i varsitt sammanhang. Insikter från denna studie fördjupar förståelsen för vad de två termalternativen står för, utöver den rent referentiella funktionen att de båda pekar på en och samma gas. Min förhoppning är att föredraget kan inspirera till en diskussion om hur diskursanalys som språkvetenskapligt fält kan bidra till terminologiskt och lexikografiskt arbete.

En deskriptiv metod för preskriptivt resultat – att lotsa myndigheter i gränslandet mellan lexikografi och terminology

Alma Hjertén Soltancharkari och Karin Webjörn, Institutet för språk och folkminnen, Sverige

alma.hjerten.soltancharkari@isof.se, karin.webjorn@isof.se

Institutet för språk och folkminnen, Isof, har i egenskap av Sveriges språkmyndighet ansvar för att stötta myndigheter i deras terminologiarbete. Målet är främst att fler och fler myndigheter ska uppfylla språklagens krav genom att tillgängliggöra, använda och utveckla svensk terminologi inom sina respektive fackområden. Ett ytterligare mål är givetvis att ensad terminologi ska leda till begriplighet och effektivare kommunikation i offentlig förvaltning.

Vår utgångspunkt är att vi använder en deskriptiv metod med förhoppning om ett preskriptivt resultat. Grunden i allt terminologiarbete är att beskriva språkbruket inom ett visst fackområde men att resultatet i form av rekommenderade termer och tydliga definitioner ska tjäna som vägledande och normerande genom att bidra till en konsekvent användning av termer såväl inom som mellan myndigheter och andra aktörer.

I vårt arbete som Isofs terminologer rör vi oss ofta i gränslandet mellan terminologi och lexikografi. En stor utmaning för många myndigheter är att deras verksamhet, och därmed deras kommunikation, innehåller många facktermer som kan behöva förklaras gentemot vissa målgrupper. Att vissa av dessa även finns som ord i allmänspråkliga ordböcker belyser att det finns en gråzon mellan fackspråk och allmänspråk.

Dessa utmaningar innebär att vi har en pedagogisk uppgift att lotsa myndigheter i vad som skiljer terminologi från lexikografi. I vårt föredrag vill vi belysa den skillnaden med exempel från två pågående arbeten. Det ena av dem är Hållbarhetstermlistan, en samling termer inom hållbarhetsområdet som vi tar fram i samarbete med olika aktörer (myndigheter, forskningsinstitutioner, intresseorganisationer), och det andra är Isofs termlista, ett internt arbete där Isof samlar termer som rör våra egna fackområden (t.ex. nationella minoritetsspråk). Vi kommer även att berätta om hur vi har resonerat om nya begrepp och skapandet av nya termer, om strävan efter ”neutrala” ord – om de ens finns – och våra perspektiv på laddade ord.

Onsdag den 21. maj

Posters, 14.00-14.45 i Hal A

In with the Old, In with the New: Enhancing Icelandic Grammar Feedback from Language Models with Lexicographical Resources

Atli Jasonarson, Bjarki Ármannsson, Einar Freyr Sigurðsson, Jóhannes B. Sigtryggsson, Steinþór Steingrímsson

We describe the importance of supplementing a grammatical error correction (GEC) system for Icelandic, built around a large language model (LLM), with lexicographical resources. We use The database of Icelandic morphology (Bjarnadóttir, Hlynsdóttir, and Steingrímsson, 2019) and the Icelandic official spelling rules (see: Sigtryggsson, 2019) to retroactively generate explanations for the changes the GEC model makes. We believe this is important to provide users with reliable explanatory feedback on their writing.

The current state of the art of GEC are neural machine translation systems, where an erroneous text is “translated” to a correct version of it (Brown et al., 2020: 644). It has been demonstrated that LLMs are effective at this task, even more so than human annotators (Qorib and Ng, 2022: 2794).

As Xu, Jain, and Kankanhalli (2024: 1) discuss, a serious drawback of LLMs is their tendency to hallucinate, which Ji et al. (2023: 1827) define as the models generating “plausible-sounding but unfaithful or nonsensical information”. Hicks et al. (2024: 1) take this a step further and suggest “that these falsehoods, and the overall activity of large language models, is better understood as bullshit”, where they refer to H.G. Frankfurt’s definition of the term in his book *On Bullshit* (2005).

This tendency of LLMs is problematic when GEC is supplemented with explanatory corrective feedback intended to help users to gain a better understanding of prescriptive grammar and spelling rules. Therefore, we argue that a GEC system for Icelandic benefits from external lexicographical resources to provide reliable explanations for the correction the model makes. To demonstrate the importance of this, we compare our system’s output to explanations made by GPT-4o (Achiam et al., 2023).

References

Achiam, J., Adler, S., Agarwal, S., Ahmad, L., Akkaya, I., Aleman, F. L., ... & McGrew, B. (2023). Gpt-4 technical report. arXiv preprint arXiv:2303.08774.

Bjarnadóttir, K., Hlynsdóttir, K. I., & Steingrímsson, S. (2019). DIM: The database of Icelandic morphology. In *Proceedings of the 22nd Nordic Conference on Computational Linguistics* (pp. 146-154).

Bryant, C., Yuan, Z., Qorib, M. R., Cao, H., Ng, H. T., & Briscoe, T. (2023). Grammatical error correction: A survey of the state of the art. *Computational Linguistics*, 49(3), 643-701.

Frankfurt, H. G. (2005). *On bullshit*. Princeton University Press.

Hicks, M. T., Humphries, J., & Slater, J. (2024). ChatGPT is bullshit. *Ethics and Information Technology*, 26(2), 38.

Ingólfssdóttir, S. L., Ragnarsson, P. O., Jónsson, H. P., Símonarson, H. B., Þorsteinsson, V., & Snæbjarnarson, V. (2023). Byte-level grammatical error correction using synthetic and curated corpora. *arXiv preprint arXiv:2305.17906*.

Ji, Z., Yu, T., Xu, Y., Lee, N., Ishii, E., & Fung, P. (2023, December). Towards mitigating LLM hallucination via self reflection. In *Findings of the Association for Computational Linguistics: EMNLP 2023* (pp. 1827-1843).

Qorib, M. R., & Ng, H. T. (2022, October). Grammatical error correction: Are we there yet?. In *Proceedings of the 29th International Conference on Computational Linguistics* (pp. 2794-2800).

Sigtryggsson, J. B. (2019). Retskrivning og normering i nutidens Island – nogle tanker. *Sprog i Norden*, 67-78.

En ordbog for flere – en undersøgelse af brugernes behov og ønsker til Den Danske Ordbog

Andrea Alberte Stengaard, Ida Flörke

Den Danske Ordbog (DDO) er en deskriptiv betydningsordbog af høj kvalitet, der udgives digitalt på ordnet.dk/ddo. Ordbogen dækker en stor del af ordforrådet i moderne dansk og er detaljerig både hvad angår betydningsnuancer og med hensyn til de oplysninger man kan finde om ord og udtryk.

Den Danske Ordbog vil gerne være den foretrukne betydningsordbog for alle sprogbrugere med interesse i dansk. Derfor er det et mål at ordbogens indhold, både betydningsbeskrivelserne og den måde ordbogen er opbygget på, er let tilgængeligt og let at afkode for brugerne. I 2024 igangsatte redaktionen initiativet DDO for flere for at undersøge hvordan DDO kan blive mere tilgængelig og dermed komme flere brugergrupper i møde. Gennem semistrukturerede interviews og tænke-højt-tests har vi indsamlet viden om brugernes behov og ønsker med afsæt i tre udvalgte brugergrupper:

- Børn og unge
- Personer med dansk som andet- og fremmedsprog
- Voksne med læse- og skrivevanskeligheder.

Interviewene afsøger dels hvad brugergrupperne benytter ordbogen til, dels hvilke dele af ordbogen og ordbogsartiklerne som er vanskelige at forstå.

Vores undersøgelse peger på at brugerne er glade for ordbogens store detaljerighed, og at ordbogens store informationsmængde ikke afholder dem fra at bruge ordbogen. Brugerne har dog et udpræget ønske om at ordbogens informationer præsenteres anderledes og på en måde der udnytter de muligheder der ligger i at DDO nu optræder i et digitalt format, og ikke som tidligere som en trykt ordbog.

I oplægget præsenterer vi brugernes perspektiver på hvad der kunne forbedre oplevelsen og tilgængeligheden af Den Danske Ordbog.

Hur presenterar man tecken utan grundform i en teckenspråksordbok?

Janne Kankkonen och Leena Savolainen, Finlands Dövas Förbund

Ett teckenspråks tecken kan delas in i tre huvudkategorier: lexikala tecken, avbildande tecken och deiktiska tecken. Ordböcker beskriver dock vanligtvis bara lexikala tecken. Detta beror på att det går att definiera en grundform för dem, som sedan kan användas som söktecken eller som motsvarighet till ett sökord.

Avbildande och deiktiska tecken har ingen grundform, utan deras form bestäms alltid i kontexten. Detta kan jämföras med Navajos verbsystem som medför samma typ av utmaningar när det gäller att presentera dem i en ordbok (Young & Morgan 1987). Det har också hävdats att beskrivningen av sådana språkliga enheter hör hemma i grammatiken och inte i ordboken.

Förekomsten av dessa tre typer av tecken varierar beroende på samtalsämne, genre och tecknarens individuella uttryck, men t.ex. i en stor korpusdata för australiskt teckenspråk är cirka 70 % av tecknen lexikala, 12,3 % deiktiska, 11 % avbildande och 6,5 % icke-lexikala (Johnston 2012:171). Det är dock allmänt känt att andelen avbildande tecken kan vara betydligt högre i vissa genrer, och på det hela taget utgör de en väsentlig del av lexikonet i alla teckenspråk.

Vi är kanske först i världen med att skapa ett avsnitt i teckenspråksordboken där vi beskriver avbildande tecken på ett systematiskt sätt. I vår Suvi-ordbok för finskt och finlandssvenskt teckenspråk är sökenheten för en ordboksartikel vanligtvis ett tecken eller ett ord, men de har nu ersatts av handformer. Utöver handformerna erbjuder vi användaren ett antal andra sökkriterier, t.ex. händernas rörelse, artikulationsställe, munrörelse och även ord som beskriver olika begrepp (t.ex. lång, tunn, dra, sätta). Som sökresultat får man alltid ett längre uttryck (mening) som visar i vilket sammanhang det avbildande tecknet används.

I vår presentation kommer vi att presentera det nya avsnittet om avbildande tecken i vår Suvi-ordbok och beskriva hur vi producerar nytt material för det.

Källor:

Johnston, Trevor (2012). Lexical Frequency in Sign Languages. The Journal of Deaf Studies and Deaf Education, Volume 17, Issue 2, Spring 2012, pages 163–193, <https://doi.org/10.1093/deafed/enr036>

Suvi, Nätordbok i de finländska teckenspråken. Finlands Dövas Förbund, Helsingfors.

- Finskt teckenspråk (2013; den första elektroniska Suvi-publikationen 2003) <http://suvi.viittomat.net>
- finlandssvenskt teckenspråk (2015) <https://suvi.teckensprak.net>

Young, Robert and William Morgan (1987). The Navajo language. A grammar and colloquial dictionary. University New Mexico Press.

Feilbergs arkivalier: Et skatkammer af viden inden for dansk dialektleksikografi

Mette-Marie Møller Svendsen

H. F. Feilbergs (1831-1921) værk, *Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål* (1886-1914), anses for at være en grundsten inden for den gren af leksikografien som beskæftiger sig med det præindustrielle landbosamfund i Jylland (jf. Olrik 1904; Kristensen 1922; Ringgaard 1965; Svendsen & Hansen 2021; Gudiksen 2021).

Den første systematiske indsamling af dialektord blev foretaget af M. Moth tilbage i 1697, og siden kom C. Molbechs *Dialect-Lexikon* i 1841. Feilberg repræsenterer et brud med den gængse leksikografiske tradition hos forgængerne, og *Bidrag ...* er overvejende struktureret som man ville forvente af en moderne dialektordbog.

De seneste år har været præget af øget interesse for at digitalisere fysiske samlinger ifm. forskningsspørgsmål inden for leksikografisk og dialektologisk forskning (jf. Hansen et al. 2023; Hovmark 2023; se også van Keymeulen 2018, p. 52 f.). Feilberg efterlod et meget stort materiale som vidner om hans arbejdsprocesser, og arkivalierne indeholder bl.a. excerperinger, manuskripter, breve og ordlister, spredt over tre forskellige arkiver i Danmark.

Ud fra ovenstående overvejelser presser følgende spørgsmål sig på:

Hvordan udførte Feilberg sit leksikografiske arbejde, og hvilke metoder til indsamling og behandling af sine data benyttede han sig af i processen? Hvordan passer Feilbergs arbejde og materiale ind i den leksikografiske, citizen science-orienterede forskningskontekst i Norden i slutningen af 1800-tallet (se fx Wenkers spørgeskemaundersøgelser i Sønderjylland: Höder 2022), særligt ift. hans samtidige I. Aasen og J. E. Rietz? Og hvordan har Feilbergs metoder bidraget til den moderne leksikografi i Danmark?

Denne poster præsenterer et forskningsprojekt, hvor formålet er historiografisk at kortlægge den første moderne dialektleksikograf i Danmark, Feilbergs, metoder, samt at udføre en komparativ-historisk, interskandinavisk analyse af hans samtidige i den sidste halvdel af det 19. århundrede, og dermed udfylde hullerne i vores viden om Feilberg og metodologien inden for dialektleksikografien.

Nøgleord: Dialektleksikografi, historisk leksikografi, dialektologi, Feilberg, historiografi

Referencer

- Aasen, I. A. (1873). *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. B. L. Mallings Boghandel.
- Gudiksen, A. (2021). Folketro i Ømålsordbogen. I *Nogle betænkninger om dansk sprog og litteratur: Festskrift til Marita Akhøj Nielsen* (pp. 365–382). Universitets-Jubilæets Danske Samfund.
- Feilberg, H. F. (1886–1914). *Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål*. I–IV. Universitets-Jubilæets Danske Samfund.
- Hansen, I. S., Svendsen, M.-M. M., Bøegh, K. F. (2023). Digitalisering af Jysk Ordbogs Seddelsamling. I L. Holmer, G. Horn, H. Landqvist, P. Nilsson, E. Nordgren, E. Sköldbog (Eds.), *Nordiske studier i leksikografi* 16 (pp. 99–112). Nordiska föreningen för lexikografi.
- Hovmark, H. (2023). Seddelsamlinger – historisk arkivmateriale eller levende resurse? I Holmer, L., Horn, G., Landqvist, H., Nilsson, P., Nordgren, E., Sköldbog, E. (Eds.), *Nordiske studier i leksikografi* 16 (pp. 165–176). Nordiska föreningen för lexikografi.
- Höder, S. (2022). Nys lys på gamle data: Georg Wenkers sønderjyske spørgeskemaer som kontaktlingvistisk ressource. I: *Målbrytning* 13 (2022) (pp. 29–51). <https://doi.org/10.7557/17.6681>

- Kristensen, M. (1922). H. F. Feilberg. Danske Studier. Universitets-Jubilæets Danske Samfund.
- Molbech, C. (1841). Dansk Dialect-Lexikon, indeholdende Udtryk og Talemaader af den danske Almues Tungemaal i Rigets forskellige Landskaber og Egne. Gyldendal.
- Olrik, A. (1904). Nyt fra folkemindeforskningen. Danske Studier, 220.
- Rietz, J. E. (1867). Svenskt dialekt-lexikon. I–II. B.A. Cronholm.
- Ringgaard, K. (1962). A. Grøn og H. F. Feilberg. Sprog og Kultur 22, 83–96.
- Svendsen, M.-M. M. & Hansen, I. S. (2021). Feilbergs Bidrag til en ordbog over jyske almuesmål (1886-1914). Ord & Sag 41, 40–55.
- Van Keymeulen, J. (2018). The Dialect Dictionary. I C. Boberg, J. Nerbonne & D. Watt (Eds.), The Handbook of Dialectology (pp. 39–56). Wiley Blackwell.

Binde- og narrestreger

Om strengen som konstituent i danske sideordningskonstruktioner

Peter Juel Henriksen og Michael Nguyen

Vi fremlægger en undersøgelse af et hidtil upåagtet område indenfor dansk ortografi: den såkaldte *vikarbindestreg* (VB) i sideordningskonstruktioner, fx *havestole* og *-borde* (præfigeret) og *salt-* og *peberbøsser* (suffigeret).

VB-frasens form (som regulære udtryk):

(i)	<ord> _ <conj> _ - <ord>	(præfigeret VB)
(ii)	<ord> - _ <conj> _ <ord>	(suffigeret VB)

Symbolet _ står for et mellemrum (blanktegn), mens variabelen <ord> er et leksem og <conj> et bindeord (typisk *og*, men også *eller* og *end*). VB forekommer oftest i nominalsyntagmer, sjældnere i andre konstruktionstyper (*rød- og hvidklædte*, *to- eller tredelte*).

I Retskrivningsordbogen (RO5) behandles VB dels i ordbogsdelen (leksemer som fx *gas-* og *vandmester*), dels i paragrafdelen (især § 57.7a), i sidstnævnte både med beskrivelse og med eksempler (fx *øre-*, *næse-* og *halssygdomme*, *over-* eller *underskud*).

Ved NFL præsenterer vi en typologi af VB-fraser som de forekommer i dansk skriftsprog. Nedenfor ses et udsnit af vores typologi:

1. PRÆFIGERET VB

1.1 morfematisk VB

...

...

2. SUFFIGERET VB

2.1 morfematisk VB

2.1.1 morfem 2.1.2 submorfem

...

2.2 pseudo-VB

Nedenfor følger naturligt forekommende eksempler på de forskellige typer:

- *velsmag* og *-være*, *citronsajt* og *-skræl* (1.1)
- *af-* og *installere*, *drenge-* og *pigehold* (2.1.1)
- *anto-* og *synonymer*, *søn-* og *tirsdage* (2.1.2)
- *social-* og *sundhedsassistent*, *dyr-* og *planteverdenen* (2.2)

Vi dokumenterer en systematisk flertydighed imellem type 2.1.1. og 2.2. – en flertydighed som endnu er ukommenteret i både dansk faglitteratur og i RO5. Vi viser at flertydigheden også forekommer i andre germanske sprog og – som vi har grund til at tro – også her er ukommenteret. Til slut peger vi på hvordan VB-frasens morfologiske og semantiske forhold kan leksikaliseres så VB-frasen kan behandles sprogteknologisk (fx i *stave-* og *grammatikkontrol*, samt maskinoversættelse og AI). Hertil anvender vi Sprognævnets nyudviklede leksikalske format CLINK (Nguyen & Henriksen 2024).

Referencer

Dansk Sprognævn (2024) *Retskrivningsordbogen*, 5. udgave. Alinea.

Nguyen & Henrichsen (2024) "The locum hyphen. A formal approach to the lexicalization of multiword expressions with rich internal semantics" I: Proceedings of EuraLex 2024, 121-129: https://euralex.jezik.hr/wp-content/uploads/2021/09/Euralex-XXI-proceedings_1st.pdf

En ny version av Svenska Akademiens ordbok tar form

Om revideringen av en av Nordens största ordböcker

Pär Nilsson

I slutet av 2023 färdigställdes den första upplagan av Svenska Akademiens ordbok (SAOB), och med det sattes punkt för ett över 130 år långt ordboksprojekt. Den färdiga ordboken omfattar 39 tryckta band och mer än 500 000 uppslagsord. Innehållet finns också tillgängligt i en digital version. Det allra första bandet publicerades i slutet av 1800-talet, och den långa utgivningstiden har för dagens ordboksanvändare inneburit att stora delar av innehållet i ordboken var föråldrade och omoderna redan när den första upplagan färdigställdes. Dessutom saknas, framförallt i ordbokens första halva, beskrivningar över ett stort antal moderna ord, eftersom de myntades eller etablerades i språket efter det att det aktuella alfabetiska spannet till vilket de hör redan hade hunnit publiceras i SAOB. Det finns alltså goda skäl för en uppdatering av innehållet i ordboken.

Av denna anledning inleddes ett revideringsprojekt i början av 2024 som har som mål att modernisera och balansera SAOB:s innehåll. Revideringsprojektet avser enbart en digital version av ordboken och beräknas pågå under de närmaste 7 åren.

Arbetet kan i grova drag delas in i tre olika huvudbeståndsdelar. För det första ska lemmalistan utökas med ett stort antal ord. För det andra görs systematiska förändringar samtidigt i många eller samtliga artiklar från den första upplagan, och för det tredje krävs manuell, individuell bearbetning av de enskilda artiklarna. Till detta kommer att ett nytt redigeringsystem har introducerats på redaktionen, vilket behöver anpassas till ordbokens tämligen avancerade artikelstruktur.

I presentationen beskrivs detta revideringsarbete närmare. Bakgrundsarbetet för projektet presenteras och revideringens olika huvudbeståndsdelar specificeras.

Utveckling av Stora finsk-svenska ordboken med stöd av användarrespons

Solveig Arle

Redaktör för Stora finsk-svenska ordboken

Institutet för de inhemska språken, Finland

Stora finsk-svenska ordboken, utgiven av Institutet för de inhemska språken, publiceras på webben sedan 2017. Min poster presenterar en analys av kommentarer som givits via ordbokens webbformulär för användarrespons 2023–2024. Syftet med undersökningen är att använda responsen i arbetet med att uppdatera och utveckla ordboken.

En tidigare forskningsöversikt över studier om ordböcker och användarkontakt visar på nyttan av att analysera direkt respons (Meyer & Abel 2018). I Norden har respons bland annat bidragit till att identifiera sådana uppslagsord som användare saknat på svenska.se och att göra de norska ordböckerna Bokmålsordboka och Nynorskordboka mer tillgängliga (Bäckerud m.fl. 2021, Rauset 2022).

En tidigare undersökning av respons till Stora finsk-svenska ordboken identifierade finska uppslagsord och svenska ekvivalenter som användarna saknade, samt visade att användarna av den 1998 utgivna cd-rom-utgåvan utnyttjade möjligheten att använda ordboken i omvänd riktning, från svenska till finska. Sedan dess har ordboken övergått till nätpublicering och min analys av användarnas behov och önskemål bidrar till dels en fortgående uppdatering av ordbokens innehåll, dels ett mer långsiktigt utvecklingsarbete.

Materialet består av 54 användarkommentarer inkomna mars–november 2023, samt kommentarer från motsvarande period 2024 – insamlingen pågår för tillfället.

Kommentarerna kategoriseras enligt tema. Av sex teman var de svenska ekvivalenterna det mest kommenterade 2023, liksom 20 år tidigare (Martola 2005). Andra återkommande teman är tekniska problem, korrekturfel, lemmaluckor och upplevelser av ordboken som svårläst – det sista ger idéer för en utveckling mot en mer tillgänglig ordbok. Flera användare efterfrågar en svensk-finsk ordbok. Stora finsk-svenska ordboken är uppbyggd för att fungera från finska till svenska och en motsvarande ordbok svenska-finska finns inte.

Kategoriseringen lämpar sig för en grafisk presentation på en poster, där också skillnader mellan de två undersökta åren åskådliggörs.

Bäckerud, E., Nilsson, P., & Sköldberg, E. (2021). Så används Svenska Akademiens ordböcker på nätet. Implicit och explicit feedback från användarna. *Nordiske Studier I Leksikografi*, (15), 91–101. <https://tidsskrift.dk/nsil/article/view/124011>

Martola, N. (2021). Den tvåspråkiga ordboken – ett absurt åtagande. *Nordiske Studier I Leksikografi*, (15), 25–41. <https://tidsskrift.dk/nsil/article/view/124004>

Martola, N. (2005). Användarkommentarer till en tvåspråkig ordbok. *Nordiske Studier I Leksikografi*, (7), 287–292. <https://tidsskrift.dk/nsil/article/view/19569>

Meyer, C. M. and Abel, A. (2018). User participation in the Internet era. I Fuertes Olivera, P. A. (Red.), *The Routledge Handbook of Lexicography* (s.735–753). Routledge.

Rauset, M. (2022). Brukarmedverknad i utvikling av nettsida ordbøkene.no. *LexicoNordica*, (29), 97–118.
<https://tidsskrift.dk/lexn/article/view/134777>

Responsen gör Stora finsk-svenska ordboken bättre – men varför kommenterar ingen de mest lästa artiklarna?

Solveig Arle

Redaktör för Stora finsk-svenska ordboken

Institutet för de inhemska språken, Finland

Stora finsk-svenska ordboken publiceras sedan 2017 på webben av Institutet för de inhemska språken, baserad på en tidigare tryckt utgåva. Bland ordbokens användare finns kunniga översättare och kommunikatörer som tar sig tid att kommentera ordboken, och deras respons innehåller utmärkta förslag till tillägg och viktiga iakttagelser av problem i de publicerade artiklarna. Detta slags användarkommentarer, *direct user participation*, lyfts fram som särskilt givande att analysera i en forskningsöversikt över studier om ordböcker och användarkontakt (Meyer & Abel 2018).

Man kunde förvänta sig att de mest lästa artiklarna i en ordbok också skulle vara de artiklar som användarna oftast kommenterar, men så är det inte för Stora finsk-svenska ordboken. Under de senaste två åren har inte en enda kommentar gällt de fem vanligaste sökorden 2024, och ändå visar en granskning av de fem artiklarna på uppenbara problem och direkta fel.

Min poster illustrerar en analys av dels direkt användarrespons i form av inskickade kommentarer och frågor, dels indirekt användarrespons genom att granska de artiklar som ordbokens webbanalysverktyg visar att intresserar flest användare. Materialet består av användarkommentarer från 2023 (n=54) och 2024 (n=59), samt de fem mest lästa artiklarna i ordboken 2024: **olla** (vara, finnas, ha, etc.), **asia** (sak, händelse, ärende, etc.), **pitää** (hålla, ha, ordna, tycka, måste etc.), **opiskelija** (studerande) och **ala** (yta, område, bransch, etc.). Syftet med undersökningen är att använda de två formerna av användarrespons i arbetet med att uppdatera och utveckla ordboken.

Då kommentarerna om Stora finsk-svenska ordboken kategoriseras enligt tema väcker de svenska ekvivalenterna flest kommentarer, precis som i en liknande undersökning 20 år tidigare (Martola 2005). Andra återkommande teman är problem med teknik och funktion, korrekturfel, lemmaluckor och upplevelser av ordboken som svårsläst. Flera av de frågor och problem som användarna kommenterar i specifika ordboksartiklar förekommer också i de fem mest lästa artiklarna 2024 – utan att de artiklarna kommenteras.

Referenser

Martola, N. (2005). Användarkommentarer till en tvåspråkig ordbok. *Nordiske Studier I Leksikografi*, (7), 287–292. <https://tidsskrift.dk/nsil/article/view/19569>

Meyer, C. M. and Abel, A. (2018). User participation in the Internet era. I Fuertes Olivera, P. A. (Red.), *The Routledge Handbook of Lexicography* (s.735–753). Routledge.

Stora finsk-svenska ordboken. Institutet för de inhemska språken. kaino.kotus.fi/finsk-svensk.

Torsdag den 22. maj

Plenarforedrag 09.00-10.00 i Hal 1

Deskriptivitet og præskriptivitet - en tilbagevendende udfordring for leksikografen

Jógvan í Lon Jacobsen, Fróðskaparsetur Føroya.

I foredraget diskuteres deskriptivitet og præskriptivitet med udgangspunkt i arbejdet med den færøske modersmålsordbog, som udkom i bogform i 1998. Undertegnede var en af flere redaktører på denne ordbog, som begyndte omkring 1989. Jeg vil i mit foredrag tage afsæt i en forelæsning, som jeg og min nu afdøde kollega, Anfinnur Johansen, havde på ordbogskonferencen i Reykjavík i 1995 om arbejdet med den færøske modersmålsordbog. Forelæsningen var en midtvejsrapport eller statusrapport om ordbogsarbejdet. På det tidspunkt var arbejdet med ordbogen ikke færdigt – det var det først tre år senere, i 1998. Det kan være interessant at kigge tilbage i tiden, da ordbogsarbejdet endnu var i gang, især at sammenholde refleksionerne i foredraget med det, som siden er sket. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at mit ærinde dengang var et langt angreb mod den normative vinkel baseret på en efter min mening alt for streng puristisk tilgang. Egentlig er denne præsentation endnu en midtvejsrapport, hvor jeg dels gør status over, hvad der er sket de sidste 30 år og dels kan konstatere, at talesproget har fået en mere fremtrædende plads end det havde førhen. Undertegnede er ikke længere ansvarlig for den færøske modersmålsordbog, men har overladt stafetten til en ny ordbogsredaktør, som fra 2024 har fået ansvaret for ordbogen – indtil videre på halv tid. Min opgave er nu at yde praktisk og teoretisk bistand i forbindelse med det videre redaktionsarbejde på den færøske modersmålsordbog.

Referencer:

- Bergenholtz, Henning o.fl. Nordisk leksikografisk ordbok. Skrifter utgitt av Nordisk forening for leksikografi. Skrift nr. 4. í samarbejde med Nordisk språksekretariat.
- Jacobsen, Jógvan í Lon. 2020. Refleksjoner over en ny grønlandsk-færøsk ordbog og en kommende færøsk-grønlandsk ordbog. Í LexicoNordica 27, s. 199-211.
- Johansen, Anfinnur og Jacobsen, Jógvan í Lon. 1995. Den færøske modersmålsordbog – en midtvejsrapport I: Ásta Svavarsdóttir, Guðrún Kvaran og Jón Hilmar Jónsson (red.) Nordiske studier i leksikografi 3. Rapport fra konference om leksikografi i Norden. Reykjavík 7.-10. juni 1995. Skrifter utgitt av Nordisk forening for leksikografi. Skrift nr. 3. I samarbeid med Nordisk språksekretariat og Orðabók Háskólans. Reykjavík, s. 233-243.
- Poulsen, Johan Hendrik Winther o.fl. 1998. Føroysk orðabók. Orðabókagrunnurin. Tórshavn. Netadressen: Sprotin.fo
- Svensén, Bo. 2004. Handbok i leksikografi. Ordböcker i teori og praktik. Norstedts akademiska förlag. Stockholm.

Torsdag den 22. maj

Plenarforedrag 13.00-14.00 i Hal 1

SAOL: relaterbart vett och språklig etikett under 150 år

Louise Holmer, Inst. för svenska, flerspråkighet och språkteknologi, Göteborgs universitet

När nu *Svenska Akademiens ordlista* (SAOL) har firat 150 år kan det vara på sin plats att reflektera över de olika upplagornas varningar för felaktigheter (t.ex. ”osvensk” och ”oriktigt skrives”) liksom rekommendationer i fråga om det rätta språket (t.ex. ”använd hellre” respektive ”hellre än”). Den första upplagan av SAOL från år 1874 innehåller ca 34 000 uppslagsord. Den, och andra tidiga upplagor, har vid somliga ord och artiklar renodlade och ganska långa språkriktighetsutredningar. SAOL 9, publicerad 1950, innehåller 150 000 ord. Artikeltexten har i nionde upplagan förändrats i riktning mot att tillhandahålla vissa ordförklaringar, men också något mildare rekommendationer. Den fjortonde upplagan från 2015 utgör i stället ett slags medelväg. Antalet uppslagsord uppgår till ca 126 000 och mer formelartade rekommendationer används.

SAOL är den tydligast normativa ordboken av Svenska Akademiens tre stora ordböcker, tillgängliga på svenska.se. Samtidigt lutar sig redaktionen mot bruket, och då framför allt språkbruket i skrift (jfr Gellerstam 2002, Malmgren 2002, Sköldberg 2017). SAOL utgör dock en *inofficiell* norm för svenskt skriftspråk, även om den av många används som rättesnöre och facit.

SAOL ger uppgift om stavning och böjning och i stor utsträckning också uppgift om ordbildning. Vilka uppgifter som ges har att göra med ordlistans tradition och uppdragsgivarens önskemål liksom redaktionella förutsättningar och resurser. Därtill förhåller sig SAOL:s redaktion också till Språkrådets rekommendationer och språkbrukarna, där det empiriska materialet utgörs av alltmer omfattande skriftspråskorpusar.

I föredraget presenteras och diskuteras SAOL:s preskriptiva och deskriptiva ansatser i förhållande till urvalet av uppslagsord och rekommendationer på olika nivåer. Den tryckta bokens starkt kondenserade informationsmängd kontrasteras mot de delvis väl generöst tilltagna uppgifterna i fråga om t.ex. böjningsformer i de elektroniska versionerna. I föredraget resoneras också kring vems språk ordboken baseras på, liksom hur relaterbar en ordbok som SAOL är för moderna språkbrukare i fråga om rekommendationer.

Gellerstam, M. (2002). Norm och bruk i SAOL. *LexicoNordica* 9. 21–30.

- Malmgren, S.-G. Normering i Svenska Akademiens ordlista 1874–1950: principer och resultat.
LexicoNordica 9. 5–17.
- SAOL 1 = *Ordlista öfver svenska språket utgifven af Svenska Akademien* 1874. Stockholm: P. A. Norstedt & Söner.
- SAOL 9 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* 1950. Stockholm: Svenska Bokförlaget/Norstedts.
- SAOL 13 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* 2006. Stockholm: Norstedts i distribution.
- SAOL 14 = *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Norstedts.
- Sköldberg, Emma 2017. Innehållet i Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien – eller kampen mellan norm och bruk. I: Bendegard, S., U. Melander Marttala & M. Westman (red.) *Språk och norm. Rapport från ASLA:s symposium Uppsala universitet 21–22 april 2016*. Uppsala. 123–129.

Torsdag den 22. maj

SPOR A

Jiddisch – svensk – jiddisch ordbok i digital upplaga

Jean Hessel & Magnus Ahlthorp

Jiddisch – svensk – jiddisch ordbok (Kerbel et al. 2020) har funnits i en digital upplaga i form av en webbsida (språk.isof.se/jiddisch) sedan 2022 (Ahlthorp et al. 2022). Samtidigt som det digitala formatet erbjuder många fördelar uppstår helt nya förväntningar. Vi har identifierat ett antal problemområden som dels är mer generella för digitala jiddischordböcker, men även ett som är specifikt för den här ordboken.

Ett stort antal ord i jiddisch är av hebreiskt eller arameiskt ursprung. Enligt traditionella preskriptiva regler följer dessa ord andra ortografiska principer där det mest tydliga är utelämnande av de flesta vokaler. En nybörjare, eller i vissa fall även avancerade användare, som inte känner till ursprunget bör kunna få träff på ett sådant ord även om det matas in med vokaltecken. Avsaknad av diakritiska tecken i sökningen bör också hanteras på något sätt.

En mer tydlig krock mellan preskriptiva traditioner och en önskan att hantera det skrivna material som finns är daitshmerish, "förtyskade" former av ord som idag inte finns med i ordboken och kanske inte heller ska tas med som egna uppslagsord. Även om ordboken i sin nuvarande utformning propagerar för en viss stavning behöver en användare som stöter på ett sådant ord kunna söka fram det i ordboken under en vanligt förekommande alternativ stavning.

För att underlätta för användare som av olika anledningar inte kan använda hebreisk skrift använder ordboken en svenskanpassad translitterering som skiljer sig från den internationellt ofta använda YIVO-translittereringen. En övergång till YIVO-standard är i dagsläget inte önskvärd, men eftersom många är vana vid denna standard bör det gå att söka på ord enligt YIVO-translitterering.

Slutligen är det en stor fördel om användaren kan söka på böjningsformer, och även kunna få böjningsparadigm presenterat. Här är den begränsande faktorn tillgång på morfologiska analysatorer och genererare.

Ahlthorp, Magnus, Jean Hessel, Gunnar Eriksson & Maria Skeppstedt. 2022. A Digital Swedish–Yiddish/Yiddish–Swedish Dictionary: A Web-Based Dictionary that is also Available Offline. I: Proceedings of the EURALI Workshop @LREC2020, 86–87.

Kerbel, Lennart, Jean Hessel & Peter David. 2020. Jiddisch–svensk–jiddisch ordbok. Stockholm: Institutet för språk och folkminnen.

Introduktion til Retskrivningsordbogens nye XML-format

Oliver Rix Johannsen og Thomas Widmann

Dansk Sprognævn

Den 18. november publiceredes den 5. udgave af Retskrivningsordbogen (RO 5), og en af de største ændringer i denne udgave er det underliggende XML-format. Den 4. udgave af Retskrivningsordbogen (RO 4) anvendte et XML-format der var tæt knyttet til den trykte ordbog, mens RO 5 anvender et mere abstrakt XML-format der er muliggør publicering af ordbogen i forskellige formater: som trykt bog, i en særskilt digital udgave og i Det Centrale Ordregister (COR). I det nye XML-format anføres i højere grad bøjningsmønstre frem for specifikke bøjningsformer. I RO 4-XML indeholdt opslaget for hest bl.a. tre tags med bøjningsendelserne -en, -e, -ene; i RO 5-XML anfører vi blot at hest er fælleskøn og har e-pluralis, og ud fra disse oplysninger genereres ikke blot de samme bøjningsendelser i den trykte bog som i RO 4-XML, men også fuldformerne, der anvendes i digitale udgave og i COR. Retskrivningsordbogen i XML-format er frikøbt og deles uden beregning med flere hundrede aftagere, som anvender den til forskellige, digitale formål. De kan fremover vælge mellem det nye, abstrakte XML-format og COR.

Vi vil først beskrive det nye format, dernæst diskutere fordele og ulemper og til sidst demonstrerer vi hvordan formatet kan understøtte lingvistiske anvendelser.

Bl.a. vil vi demonstrere at det med RO 5-XML er blevet nemmere at lave udtræk fra ordbogen, også på baggrund af meget sofistikerede søgninger. Det er fx let at fremsøge verber med uregelmæssige præteritumsformer som synge – sang og substantiver af fælleskøn med omlyd i pluralis som i bonde – bønder eller undersøge hvordan engelske låneord med s-pluralis danner bestemt form pluralis (-sene, -ene eller begge dele).

Til sidst vil diskutere hvorvidt det nye XML-format med fordel kan anvendes til andre ordbogsprojekter.

Hvordan blir forsterkende prefiksoid presentert og organisert i ordbøker?

Kjersti Sørum Mjelde, Universitetet i Bergen

Begrepet 'affiksoid', med underbegrepene 'prefiksoid' og 'suffiksoid', viser til orddanningselement som samsvarer med selvstendige leksem i form, men får en begrenset og mer abstrakt betydning når de opptrer som bundne element med enkelte baser (se bl.a. Ascoop & Leuschner, 2006; Battefeld et al., 2018; Stevens, 2005). En gruppe slike element kalles forsterkende prefiksoid fordi de bidrar til å forsterke eller evaluere betydningen til basen i ulike komplekse ord. Denne typen prefiksoid finnes det flere av i norsk (og andre germanske språk), for eksempel *døds-*, *grise-*, *kanon-*, *kjempe-*, *svine-* og *skam-*. Disse kan blant annet brukes sammen med adjektiviske baser og uttrykke 'veldig'.

Svensén (2004, s. 175) peker på at det kan være fordelaktig å anføre affiksoid i lemmaposisjon på grunn av flertydigheten de har som bundne element. Imidlertid finnes det i liten grad en etablert leksikografisk praksis for hvordan slike element skal håndteres. Det er blant annet en utfordring å finne en god balanse mellom lekselemma og affiksoidlemma samt å få fram relasjonen mellom dem. I tillegg bør en, som ved andre komplekse leksem, ta hensyn til autentisitet, frekvens, bruksbehov og det semantiske som gjelder grad av gjennomsiktighet. Strukturen i komplekse leksem med prefiksoid kan være gjennomsiktig, som når *kjempestor* parafraseres 'stor som en kjempe', men også ugjennomsiktig, som i *kjempeliten* 'veldig liten'.

I dette innlegget vil jeg presentere noen funn fra en pågående undersøkelse av hvordan prefiksoidene *kjempe-* (da. *kæmpe-*, sv. *jätte-*) og *svin(e)-* er organisert og presentert i seks enspråklige ordbøker fordelt på norsk, dansk og svensk: Bokmålsordboka, Det Norske Akademis Ordbok, Den Danske Ordbog, Ordbog over det danske Sprog, Svensk ordbok og Svenska Akademiens ordbok. Målet med undersøkelsen er å synliggjøre hvilken leksikografisk praksis som gjelder forsterkende prefiksoid, med særlig vekt på det semantiske.

Litteraturliste

- Ascoop, K. & Leuschner, T. (2006). "Affixoidhungrig? Skitbra!" Comparing affixoids in German and Swedish. *Sprachtypologie und Universalienforschung: STUF*, 59(3), 241–252.
<https://doi.org/10.1524/stuf.2006.59.3.241>
- Battefeld, M., Leuschner, T. & Rawoens, G. (2018). Evaluative morphology in German, Dutch and Swedish: constructional networks and the loci of change. I K. Van Goethem, M. Norde, E. Coussé & G. Vanderbauwhede (Red.), *Category Change from a Constructional Perspective* (s. 229–262). Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.20>
- Stevens, C. M. (2005). Revisiting the Affixoid Debate: On the Grammaticalization of the Word. I T. Leuschner, T. Mortelmans & S. Groodt (Red.), *Grammatikalisierung Im Deutschen* (Bd. 9, s. 71–84). Germany: Walter de Gruyter GmbH. <https://doi.org/10.1515/9783110925364.71>
- Svensén, B. (2004). *Handbok i lexikografi: Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik* (2. utg.). Norstedt.

Kønsstereotyper i Retskrivningsordbogen

Margrethe Heidemann Andersen

Retskrivningsordbogen udkom i november 2024 i en 5. udgave. En af de ændringer der har fået størst opmærksomhed i såvel indenlandske som udenlandske medier, er nyheden om at vi har undersøgt om kvinder og mænd er blevet fremstillet stereotyp i Retskrivningsordbogen. Denne undersøgelse har helt konkret udmøntet sig i at vi har indført en række opslagsord på –kvinde og –person som panderter til tilsvarende opslagsord på –mand, fx ankerkvinde til ankermand og gerningsperson til gerningsmand. Derudover har vi foretaget en række ændringer i eksempel materialet, fx fra hun beværter gæsterne med kaffe og kage til de beværter gæsterne med kaffe og kage. Desuden har vi foretaget en række ændringer der ikke har med fremstillingen af køn at gøre, men fx handler om at vi har undladt at bruge ord som eskimo og indianer i ord bogens betyd ningsdefinitioner.

I mit foredrag vil jeg beskrive hvilke grupper af ændringer vi har foretaget i forhold til kategorier som køn og etnicitet, og jeg vil forklare vores bevæggrunde, der bl.a. omhandler ordenes frekvens og almensproglige brug. I

Referencer:

Fjeld, Ruth Vatvedt. 2015. Om ordbokseksempler og stereotypisering av kjønn i noen nordiske ordbøker. I Caroline Sandström, Ilse Cantell, Eija-Riitta Grönros, Pirkko Nuolijärvi & Eivor Sommardahl (red.), Perspektiv på leksikografi, grammatik och språkpolitik i Norden. Helsingfors: Institutet för de inhemska språken, 35-65.

Heidemann Andersen, Margrethe. 2024. Afholdskvinde, ankerkvinde og redningskvinde. Hvorfor skal sådanne ord være i Retskrivningsordbogen? <https://ro.dsn.dk/mere-om-retskrivningsordbogen/uddybende-laesning-om-ro-5/afholdskvinde-ankerkvinde-og-redningskvinde-hvorfor-skal-saadanne-ord-vaere-i-retskrivningsordbogen/>

Heidemann Andersen, Margrethe. 2024. 'Finanskvinde', 'karrieremand' og 'gerningsperson'. Om nogle nye ord i Retskrivningsordbogen. <https://dsn.dk/nyt-fra-sproгнаevnet/januar-2024/finanskvinde-karrieremand-og-geringsperson-om-nogle-nye-opslagsord-i-retskrivningsordbogen/>

Jensen, Jonas., Henrik Lorentzen, Sanni Nimb, Mette-Marie Møller Svendsen & Lars TrapJensen, 2018: Thaipiger, muskelhunde og fulde svensker: nedsættende ord, stereotyper og ligestilling i Den Danske Ordbog. I: Ásta Svavarsdóttir, Halldóra Jónsdóttir, Helga Hilmisdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.), Nordiske Studier i Leksikografi 14, NFL-skrift nr. 15, Reykjavík 2018: Stofnun Árnar Magnússonar í íslenskum fræðum, s. 141-151

Trap-Jensen, Lars. 2020: Skævheder og ligestilling. I ordbogen, i korpus og i samfundet. I: Johannessen, Janne Bondi & Kristin Hagen (red.) Leksikografi og korpus. En hyllest til Ruth Vatvedt Fjeld, Oslo Studies in Language 11(1), 2020. 31–46.

Prescribing, proscribing, and describing ethnicity vocabulary

Kristín Ingibjörg Hlynisdóttir, Atli Jasonarson, Halldóra Jónsdóttir, Ari Páll Kristinsson, Einar Freyr Sigurðsson

Vocabulary descriptions that are based on large corpora of spoken and written texts, inevitably contain words and phrases that can be regarded as sensitive. The proposed presentation addresses a subset of potentially sensitive lexis in Icelandic, i.e., words and phrases in the semantic fields of ethnicity and nationality, that are or can be (perceived as) offensive or derogatory (see for example Lazić and Mihaljević 2020 on a distinction between these terms).

Recent lexicography studies have addressed the topic of sensitive vocabulary from different perspectives, among other things with a focus on discrimination, cf., e.g., Petersson and Sköldberg (2020) on the "balancing between descriptive adequacy and discrimination" (2020: 385); and/or diachronically, as in Lazić and Mihaljević (2020), who claim that stereotypes in contemporary dictionaries "are more subtle than in historical dictionaries – which implies a change in the worldview over time, but also a change of the lexicographic approach towards socially sensitive content" (2020: 649). Berg-Olsen and Hannesdóttir's comment in their introduction to *LexicoNordica 27* supports Lazić and Mihaljević' (2020) assertion that lexicographic approaches are changing, bringing into focus "språkets potential som ett medel för diskriminering och förtryck" (2020: 10).

While the use of vocabulary, that can be deemed offensive/derogatory today, may be documented in a variety of (older) texts, these are manifestations of attitudes that many dictionary editors in late modernity are reluctant to disseminate through their work, which raises questions of normativity and potential comments and/or guidelines, in different types of lexicographic output.

Our analysis of Icelandic data on ethnicity and nationality vocabulary refers to a threefold set of criteria: the *who*, the *context*, and the *when*, as a heuristic for deciding whether a lexical item is to be deemed offensive/derogatory. We find it insufficient to refer to a single or two criteria as all three must be considered.

References

- Berg-Olsen, Sturla & Anna Helga Hannesdóttir. 2020. Kontroversiella ord i nordiska ordböcker. *LexicoNordica 27*. 9-13. <https://tidsskrift.dk/lexn/article/view/123213>
- Lazić, Daria & Ana Mihaljević. 2020. Stereotypes and Taboo Words in Dictionaries from a Diachronic and a Synchronic Perspective – The Case Study of Croatian and Croatian Church Slavonic. In Zoe Gavriilidou, Maria Mitsiaki & Asimakis Fliatouras (eds.), *Lexicography for Inclusion: Proceedings of the 19th EURALEX International Congress, 7-9 September 2021, Alexandroupolis*, Vol. 1, 643-650. Alexandroupolis: Democritus University of Thrace.
- Petersson, Stellan & Emma Sköldberg. 2020. To discriminate between discrimination and inclusion: a lexicographer's dilemma. In Zoe Gavriilidou, Maria Mitsiaki & Asimakis Fliatouras (eds.), *Lexicography for Inclusion: Proceedings of the 19th EURALEX International Congress, 7-9 September 2021, Alexandroupolis*, Vol. 1, 381-386. Alexandroupolis: Democritus University of Thrace.

Torsdag den 22. maj

SPOR B

Testing og godkjenning av ordbøker og skriveprogram til bruk i skulen i Noreg

Av Sturla Berg-Olsen, Knut E. Karlsen, Ålov Runde og Dagfinn Rødningen (alle Språkrådet Noreg)

I Noreg må alle norskspråklege ordbokressursar som skal brukast i skulen, ha særskild godkjenning frå det offentlege. Dette kravet var fastsett i den tidlegare opplæringslova frå 1998 og er vidareført i den nye lova, som tok til å gjelde frå august 2024. Både etter den gamle og den nye lova er det Språkrådet som skal stå for godkjenninga. Overgangen frå papirbøker til digitale ressursar har påverka vurderinga av informasjonen i ordbøkene.

Retningslinjene som i dag gjeld ved godkjenning, vart vedtekne i 2020 og har 11 punkt. Dei seier mellom anna at kravet om godkjenning gjeld både digitale og trykte utgåver. Eit sentralt punkt er at godkjende ordlister og ordbøker skal gje fullstendig og nøytral informasjon om valfrie former i rettskrivinga.

I dette innlegget går vi nærare inn på dei historiske og språkpolitiske årsakene bak lovkravet. Vi gjer greie for kva for ordlister og ordbøker som er omfatta av kravet, og kva som er meint med «fullstendig og nøytral informasjon om valfrie former i rettskrivinga». Vi seier òg litt om prosedyrane ved godkjenning.

I dag støttar elevane seg i høg grad på digitale skriveprogram i tillegg til eller i staden for ordlister eller ordbøker. Den gjeldande opplæringslova presiserer at slike skriveprogram skal støtte både bokmål og nynorsk og følgje offisiell rettskriving, men førebels er dei ikkje underlagde ei kontroll- eller godkjenningsordning. Kulturdepartementet har bede Språkrådet rettleie både skulane og utviklarane av skriveprogram om kravet i opplæringslova.

I innlegget gjer vi nærmare greie for lovkravet og testen Språkrådet bruker som grunnlag for rettleiinga. Vi kjem også inn på forhold som kan vere vanskelege å vurdere opp mot lovkravet.

Kjelder

Opplæringslova 1998: *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Kunngjord 17.7.1998. <https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1998-07-17-61> (henta 16.10.2024)

Opplæringslova 2023: *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa*. Kunngjord 9.6.2023. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2023-06-09-30> (henta 16.10.2024)

Språkrådet 2020: Godkjenning av ordlister og ordbøker til skulebruk – retningslinjer.

<https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/ordlister-og-ordboker/ordlister-og-ordboker-til-skulebruk/> (henta 16.10.2024)

Organisationsleksikografi: ordbogskommunikation i organisationer

Patrick Leroyer & Henrik Køhler Simonsen

Organisationsleksikografi kan opfattes som den gren af leksikografi, der beskæftiger sig med udvikling, implementering, anvendelse og studiet af ordbøger i ikke-leksikografiske organisationer: organisationsordbøger. Disse kan være på et eller flere sprog, og kan have forskellige former (termlister, termbarer). Heri præskribes den terminologi, som organisationer bruger i deres kommunikation. Heri præskribes det sprog, som de udformer, ejer, deler, forklarer, fortolker, fortæller og til stadighed fornyer i takt med forandringer, så der søges opnået en fælles forståelse i organisationen indad- og udadtil. Heri registreres det sprog, som organisationen vælger at lade indgå i sprogmodeller, sprogteknologi og kunstig intelligens.

Men hvordan påvirker organisationsordbøgerne de organisationer, som de er indlejret i? Hvad med de organisationer, hvor formålet er selve ordbogen (ordbogsforlag, sprognævn, sproginstitutter)? Organisationsleksikografi definerer vi som den leksikografiske disciplin, der beskæftiger sig med organisationsordbøger i et kommunikativt perspektiv og har til formål at udvikle teorier og metoder for disse. En organisationsordbog definerer vi som en ordbog, der er indlejret i en organisation, leksikografisk eller ej, og genererer ordbogskommunikation, som helt eller delvist er bestemmende for organisationskommunikationen. Vi vil i dette bidrag opstille en teori for organisationsleksikografi og ordbogskommunikation på basis af følgende teser:

1. Organisationsleksikografi er kendetegnet ved ordbogskommunikation.
2. Ordbogskommunikation er styret af præsription som udtryk for leksikografisk autoritet.
3. Præsription i ordbogskommunikation er ikke forbeholdt ikke-leksikografiske organisationer.
Samme kommunikative interaktioner og kommunikationsflows er også bestemmende for leksikografiske organisationer.

Vi vil inddrage leksikografisk litteratur om deskription og præsription (Bergenholtz og Bøgelund: 2002), men først og fremmest organisationsleksikografisk litteratur (Leroyer: 2007; Leroyer: 2012), (Simonsen: 2002), (Leroyer og Simonsen: 2020; Leroyer og Simonsen: 2023), (de Vecchi: 2018), samt kommunikationsteori (Lewis: 2019; McPhee & Zaug: 2009). Gennem en række eksempler vil vi vise, hvordan organisationsleksikografi kan bringe indsigter i den ordbogskommunikation, som organisationsordbøger genererer gennem kommunikationsflows og interaktioner mellem ordbog, organisation og samfund.

Litteratur:

Bergenholtz, Henning & Christina Bøgelund (2002): Hvor præsriptiv er en deskriptiv ordbog? Hvor deskriptiv er en præsriptiv ordbog? *LexicoNordica* 9, 2002, 79-107.

Leroyer, Patrick (2007): Bringing corporate dictionary design into accord with corporate image: From words to messages and back again. I: Henrik Gottlieb and Jens Erik Mogensen (eds.): *Dictionary visions, research and practice*, selected papers from the 12th International Symposium on Lexicography, Copenhagen. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 109-117.

Leroyer, Patrick (2012): The Forms and Functions of Specialised Dictionaries for Practical Purposes. I: Kaoru Akasu and Satoru Uchida (eds.): *Lexicography: Theoretical and Practical Perspectives*. Papers submitted to the Seventh ASIALEX Biennial International Conference. Kyoto: Asian Association for Lexicography, 313-322.

- Leroyer, Patrick & Henrik Køhler Simonsen (2020): Reconceptualizing Lexicography: The Broad Understanding. I: Zoe Gavriilidou, Maria Mitsiaki and Asimakis Fliatouras (eds.): *Proceedings of the XIX EURALEX international congress. Lexicography for inclusion*, vol. I. Alexandroupolis: Democritus University of Thrace, 183-192.
- Leroyer, Patrick & Henrik Køhler Simonsen (2023): Using the Right Words: Rebranding Organizations Through Digital Lexicographic Information Platforms. In: Marianne Grove Ditlevsen and Anne Grethe Julius Pedersen: *Werbung und PR im digitalen Zeitalter: Grenzen, Übergänge und neue Formate*. Wiesbaden: Springer Fachmedien, Europäische Kulturen in der Wirtschaftskommunikation, Vol. 34, 307-330.
- Lewis, L. (2019): *Organizational Change: Creating Change Through Strategic Communication*, 2nd Edition. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- McPhee, Robert D. & Pamela Zaug (2009): The communicative constitution of organizations: a framework for explanation. In Linda L. Putnam & Anne M. Nicotera (eds.), *Building Theories of Organization: The Constitutive Role of Communication*. London: Taylor & Francis Group.
- Simonsen, Henrik Køhler (2002): *TeleLex. Theoretical Considerations on Corporate LSP Intranet Lexicography: Design and Development of TeleLex—an Intranet-based Lexicographic Knowledge and Communications Management System*. Ph.d.-Thesis. Handelshøjskolen i Århus, Århus.
- de Vecchi, Dardo (2018): Company-Speak, Organisation-Speak. In: John Humbley, Gerhard Budin and Christer Laurén (Eds.), *Languages for special purposes: An international handbook*. Berlin: Walter de Gruyter, 279-288.

On the labels “descriptive” and “prescriptive” in lexicography

Ari Páll Kristinsson

In line with common practice in modern linguistics that took shape in the 20th century, the call for this conference refers to a distinction between description and prescription – or, more precisely, between the use of the adjectives *descriptive* and *prescriptive* in the context of lexicography. The underlying assumption is a consensus (i) that descriptive and prescriptive linguistics/lexicography are essentially different things and that there is a clear-cut boundary between the two; and (ii) that while the first is part of acknowledged scientific linguistics/lexicography, the second has to do with interventions into speakers’ language practices. Point (ii) can perhaps be exemplified with a quote from the present call: “deskriptiv leksikografi: principper, metoder og praksis” vis à vis “præskriptiv leksikografi: normering i fx sprogpolitik og uddannelse”. This implies (perhaps unintentionally) an absence of principles and methodologies in prescriptive lexicography.

Recent research suggests that assumptions such as in (i) and (ii) above grossly simplify the relationship between descriptive and prescriptive linguistics/lexicography, and also that prescription has often been erroneously regarded as a unidimensional phenomenon.

While the act of describing surely is inherently different from the act of intervention, the proposed talk presents examples from lexicographic work in support of the claim that labelling descriptive lexicography and prescriptive lexicography as two clearly distinct phenomena can be less than helpful, and that the boundary between the two is often unclear. Moreover, it is argued that it becomes clear by investigating discourses and overtly expressed attitudes that the perceived description-prescription-boundary is also somewhat blurred at the superordinate levels of language beliefs and scientific principles. The multifaceted manifestations of prescription and prescriptivism are intriguing study objects in lexicography, as are the potential implications of these phenomena for language use and language development.

Selected bibliography

Ayres-Bennett, Wendy. 2020. From Haugen’s codification to Thomas’s purism: assessing the role of description and prescription, prescriptivism and purism in linguistic standardisation. *Language Policy* 19. 183–213. doi.org/10.1007/s10993-019-09521-4

Bylin, Maria & Sofia Tingsell. 2022. The native speaker: a border marker of the standard, the nation, and variation. *Current Issues in Language Planning* 23(3). 254–274.

Cameron, Deborah. 1995. *Verbal Hygiene*. London & New York: Routledge.

Chapman, Don & Jacob D. Rawlins (eds.). 2020. *Language prescription. Values, ideologies and identity*. Bristol: Multilingual Matters.

Curzan, Anne. 2014. *Fixing English: Prescriptivism and language history*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kristinsson, Ari Páll & Kristján Árnason. 2024 (forthcoming). Icelandic in late modernity: On language policy discourses, stylistic variation, and the fate of purism and standard language ideology. *Sociolinguistica* 38(2).

Milroy, James & Lesley Milroy. 1999. *Authority in Language. Investigating Standard English*. 3rd edn. London & New York: Routledge.

Percy, Carol & Ingrid Tiekens-Boon van Ostade. 2017. Prescription and Tradition: Establishing Standards across Time and Space. In Ingrid Tiekens-Boon van Ostade & Carol Percy (eds.), *Prescription and Tradition in Language. Establishing Standards across Time and Space*, 1-20. Bristol: Multilingual Matters.

Yáñez-Bouza, Nuria, María E. Rodríguez-Gil & Javier Pérez-Guerra (eds.). 2024. *New horizons in prescriptivism research*. Bristol: Multilingual Matters.

Nynorskordboka og Bokmålsordboka som normeringshistoriske serieutgjevingar

Christian-Emil Smith Ore, Universitetet i Oslo

Gyri Smørdal Losnegaard og Oddrun Grønvik, Universitetet i Bergen

Bokmålsordboka (BOB) og Nynorskordboka (NOB) vart redigerte frå 1974 og kom i førsteutgåve i 1986. Føremålet var å imøtekoma stortingskrav om autoritative og dokumenterande rettskrivings- og definisjonsordbøker for bokmål og nynorsk. Ordbøkene vart nettordbøker i 1994. Dei siste trykte utgåvene kom i 2005-2006. Båe vart elektronisk oppdaterte 2012-2016, og fekk innhaldsrevisjon gjennom Revisjonsprosjektet ved UiB 2018-2024.

Norsk Ordbok (NO) er redigert etter ei eldre rettskriving, men skal gjerast søkbar med moderne rettskriving. Til dette treng NO ei elektronisk jamførande utgåve av NOB- og BOB-seriane. Dette kan ein enklast gjera ved å leggja utgåvene inn i Ordbokshotellet og kopla dei til Metaordboka. Vi har foreløpig valt 1993, 2005/6 og augneblikkbilete basert på databasane slik dei var i 2016 og 2024. Utgåvene vil dermed bli samindekserte på leksikalsk gjenstandsnivå (lemma) med informasjon om språkform, normeringsstatus og tidsrom.

Samankoplinga av ordboksseriane i Ordbokshotellet og Metaordboka er initiert og finansiert via Norsk Ordbok. Tiltaket vil også gje ei forbetra informasjonsteneste til eit språkinteressert publikum, og styrkja Språksamlingane som forskingsverktøy.

Samankoplinga av ordboksseriane over tid og i parallell gjer det mogleg å jamføra endringar i lemmautval og defineringspraksis, og sjå på andre skilnader i innhald og ordboksføring. Første del av prosjektet har vore å leggja dei fire utgåvene NOB inn i systemet. BOB er neste steg.

I innlegget vil vi drøfte metoden og kort sjå på endringar i NOB frå 1986 til 1992, og vidare i 2006, 2016 og 2025, såleis (a) kva som er teke ut, (b) kva som er lagt til, og (c) korleis dette kan tolkast.

Endringane kan sjåast i lys av at verda utanfor ordboka har endra seg, men også at målsetjingane for NOB og BOB er endra i perioden, både med tanke på brukargrupper og i høve til den språkpolitiske stoda som fellesprosjektet BOB og NOB har navigert i.

Litteratur og ordbøker

Bokmålsordboka (1. utg. 1986; 2. utg. 1993; 3. utg. 2004; 3. rev. 2005; 4. utg. (nettutg.) 2016; 5. utg. (nettutg.) 2025.

Grønvik, Oddrun og Christian-Emil Ore Samvirket mellom ordbank og ordbok. Rapport fra Konferanse om leksikografi i Norden, Oslo 13.-16. august 2013. Nordiske Studier i Leksikografi 12, 2013, s. 139-158. (<http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>)

Innst. S. nr. 189. (1969—70). Innstilling fra kirke- og undervisningskomitéen om språksaken. (St. meld. nr. 15 for 1968/69), kap. II Norsk Leksikografisk Institutt s. 275-276. (https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1969-70&paid=6&wid=a&psid=DIVL1658&pgid=a_0291)

Norsk Ordbok 1-12. 1966-2016. Samlaget. Oslo. (<https://alfa.norsk-ordbok.no/?men=noob&mc0=vno&mc1=ah>)

Nynorskordboka (1. utg. 1986; 2. utg. 1993; 3. utg. 1998; 4. utg. 2001; 5. utg. 2006; 6. utg. (nettutg.) 2016; 7. utg. (nettutg.) 2025.

Ross, Hans 1895: Norsk Ordbog. Tillæg til Norsk Ordbog med dansk Forklaring

Sverdrup, Jakob & Marius Sandvei 1940: Norsk rettskrivningsordbok : bokmål. Oslo. Tanum.

Tanums store rettskrivningsordbok (2.-10. utg. 1953, 1961, 1974, 1979, 1983, 1989, 1996 (2003), 2005, 2015). Oslo. Tanum.

Aasen, Ivar 1873: Norsk Ordbog med dansk Forklaring. Christiania. Mallings Bogtrykkeri.

URL:

Metaordboka (<https://usd.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=7&tabid=571>)

Ordbokshotellet (<https://usd.uib.no/perl/search/search.cgi?appid=118&tabid=1777>)

ROHIST <https://rohist.dsn.dk/#om-rohist>

SAOLHIST <http://spraakdata.gu.se/saolhist/>

Standardordbøkene – Nynorskordboka og Bokmålsordboka (<https://ordbokene.no/nno>)

Kognatstatus för det danska ordförrådet ur en svenskspråkigs perspektiv

Jonas Winnerlöv

Att de skandinaviska språken är inbördes begripliga, i alla fall med vissa riktade insatser och åtminstone i skrift, beror på den exceptionellt höga andelen kognater. Kognater har länge analyserats inom historisk lingvistik med en onomasiologisk definition. Man utgår från ett grundläggande begrepp såsom sten, springa eller kall och jämför sedan motsvarande ordformer i ett antal språk och kan därmed utforma mått på språksläktskap. I andraspråkinlärningssyfte krävs dock en semasiologisk definition. Utgångspunkten är det studerade språkets ordformer som kan ha direkta motsvarigheter i målspråkets översättningsekvivalenter eller kopplas till andra ordformer i den studerandes personliga lexikon.

I den här studien analyseras samtliga uppslagsord i den danska delen av Norstedts skandinaviska ordbok (Lindgren 2002) utifrån en semasiologisk kognatdefinition i tre dimensioner: etymologi, form och semantik. De fullvärdiga kognaterna (+ety +form +sem) har förstås utelämnats i denna kontrastiva ordbok.

Primärorden med ett enda lexikalt rotmorfem kan delas i följande centrala kategorier: 1) +ety +form -sem, alltså de potentiellt falska vännerna (rolig, semester, kjole), 2) +ety -form +sem, där endast ordformerna går isär (agurk/gurka, kilde/källa, moden/mogen), 3) -ety -form +sem, alltså ord som behöver läras som glosor (morsom, ædru, terpe) samt 4) -ety +form -sem, alltså interlingvala homonymer, som kan fungera som minnesstöd enligt den beprövade nyckelordsmetoden (skuffe, fyr, torden).

Med en semasiologisk kognatdefinition handlar det i praktiken om en viss grad av formmässig och semantisk överensstämmelse mellan ord som också kan ha en etymologiskt mer långsökt koppling. Det är därför på sin plats att tala om kognatstatus för ett ordpar och för ordförrådet som helhet. Rangordningar och grupperingar efter kognatstatus hos primärorden och olika ordsammansättningar skapar underlag för en ny typ av analytisk lexikografisk produkt för inlärare. Dansk-svenska exempel kommer att presenteras.

Referenser:

Lindgren, Birgitta (2002). *Norstedts skandinaviska ordbok*. Stockholm: Norstedts Ordbok.

Svenske præfiksverbs diakrone udvikling i svensk-danske ordbøger 1846-2010

Poul Hansen

Foredraget præsenterer en empirisk undersøgelse af den diakrone udvikling i svenske præfiksverb-lemmaer i fem svensk-danske ordbøger. Ordbøger spiller en vigtig rolle i studiet af sproglige forandringer; de dokumenterer, at gamle former forsvinder og nye opstår. Det er dog udfordrende at analysere diakrone forandringer på tværs af ordbøger generelt, da betingelserne kan variere betydeligt, for eksempel med hensyn til antallet af indsamlede lemmaer. I dette projekt testes imidlertid en multivariat statistisk model, der kan give et samlet overblik over forandringer i lemmalisten på tværs af ordbøgerne, baseret på den relative fordeling af begyndelsesbogstaver i præfiksverbs andetled. Det handler om en type af data, som er robust overfor forskelle mellem ordbøgerne med hensyn til udformning og lemmaantal, fordi det er egenskaber i selve kompositionen af præfiksverb-lemmaer i hver ordbog, som er i fokus, og ikke den relative forekomst af specifikke præfiksverber.

Undersøgelsen omfatter over 500 verber med præfikset "för-" i fem svensk-danske ordbøger udgivet i 1846, 1884, 1912, 1954 og 2010.

Den statistiske analyse er baseret på antagelsen, at forekomsten af andetleddets begyndelsesbogstav i præfiksverber følger den såkaldte "First-Letter Law", som er påvist for ordbøger i mange sprog (Xiaoyoung et al. 2017, Shulzinger & Bormashenko 2017). Antagelsen om "First-Letter Law" indebærer, at rangordningen af begyndelsesbogstaverne over tid kan gøres til genstand for en statistisk undersøgelse, hvilket muliggør anvendelse af den ikke-parametriske multivariate analysemetode NMDS (*non-metric multidimensional scaling*), som netop baseres på rangordninger.

I NMDS-plotten identificeredes en tydelig tidsgradient, og specifikke præfiksverb-lemmaer kunne relateres til gradienten. En sammenligning af ordbøgernes matematisk beregnede "First-Letter Law"-modeller for præfiksverb-lemmaer muliggjorde en dybere analyse. Denne analyse indikerede, at præfiksverb-lemmaerne var involveret i en tidsrelateret og dynamisk proces på tværs af ordbøgerne, og at forandringshastigheden var eksponentielt stigende.

Undersøgelsens hovedresultat er, at præfiksverb-lemmaerne har haft en tydelig successiv diakron udvikling i ordbøgerne, med en kraftigt stigende forandringshastighed i perioden 1846-2010.

Litteratur

Shulzinger, Evgeny & Edward Bormashenko (2017). On the Universal Quantitative Pattern of the Distribution of Initial Characters in General Dictionaries: The Exponential Distribution is Valid for Various Languages. *Journal of Quantitative Linguistics*, 24(4), 273–288.

Xiaoyong, Yan, Seong-Gyu Yang, Beom Jun Kim and Petter Minnhagen (2017). Benford's Law and First Letter of Words, *Physica A: Statistical Mechanics and its Applications*, 512, 15: 305-315.

Ordbøger

Falbe-Hansen, I. (1912). *Svensk-dansk-norsk ordbog*. Gyldendalske Boghandel Nordisk Forlag.

- Kristensen, K. (2010). *Svensk-Dansk Ordbog*. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. JP/Politiken.
- Larsen, A. (1884). *Svensk-Dansk-Norsk Haand-Ordbog*. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & søn). København.
- Palmgren Munch-Petersen, V. og Hartmann, E. (1954). *Svensk-Dansk ordbog*. Gyldendal.
- Welanders, P. O. (1846). *Svensk-dansk-norsk Lommeordbog*. G. H. Jægers skandinaviske Forlagshandel. København.

Ligheder i ordforrådet mellem islandsk og færøsk

Ellert Þór Jóhannsson & Steinþór Steingrímsson

Islandsk og færøsk er begge nordgermanske sprog med rødder i oldnordisk. Disse to sprog har mange fællestræk, men har udviklet sig forskelligt, (cf. Haugen 1976). Begge sprog adskiller sig fra de andre nordiske sprog, når det gælder morfologi og ordforråd. Færøsk er blevet påvirket af dansk i højere grad end islandsk og anses for at være tættere på de kontinentale skandinaviske sprog. Islandsk er mere konservativt, fastholder komplekse bøjninger og har flere oldnordiske arveord.

Selvom færøsk og islandsk udtales forskelligt, er den ortografiske standard i begge sprog baseret på historiske principper frem for udtale. Derfor ligner tekster skrevet på disse to sprog hinanden, fx isl. *ég hjálpaði gamla manninum að smíða bátinn*, fær. *eg hjálpti gamla manninum at smíða bátin*. 'Jeg hjalp den gamle mand med at bygge båden.'

I vores præsentation undersøger vi ligheder mellem sprogene fra et leksikografisk perspektiv eller hvordan ordene er repræsenteret i ordbøger. Vi analyserer det leksikalske inventar for at se hvilke ligheder og forskelle der er i det moderne ordforråd som det beskrives i leksikografiske ressourcer. Vores udgangspunkt er en liste af omkring 50.000 ord fra en moderne islandsk ordbog (OMI) sammenlignet med de færøske ækvivalenter som findes i en anden ordbogsressource, ISLEX. Vi sammenligner ordene og grupperer dem efter hvor ensartede de er.

Resultatet er at de fleste ord falder i en af disse fire grupper:

- ord som ikke er beslægtede (fx låneord, eller alternativt arveord)
- ord som er helt tilsvarende (*hundur* : *hundur*)
- ord som er tilsvarende men har anden morfologi (*ís* : *ísur*)
- ord som er tilsvarende men har anden fonologi (*haust* : *heyst*)

Med vores analyse af de leksikografiske ressourcer får vi konkrete eksempler på lighederne mellem det islandske og færøske ordforråd og kan give et klarere billede af sprogenes fælles leksikalske inventar.

Bibliografi

Haugen, Einar. 1976. *The Scandinavian Languages: An Introduction to Their History*. Cambridge: Harvard University Press.

ISLEX. Þórdís Úlfarsdóttir (hovedred.). Árni Magnússon-instituttet for islandske studier. <islex.is>, <islex.dk> (oktober 2024).

OMI = *Íslensk nútímamálsorðabók* [Ordbog over moderne islandsk]. Halldóra Jónsdóttir & Þórdís Úlfarsdóttir (red.). Árni Magnússon-instituttet for islandske studier. <islenskordabok.arnastofnun.is> (oktober 2024).

Torsdag den 22. maj

SPOR C

Nye ord i gamle ordbøker

Bente Selback og Klara Sjo, Universitetet i Bergen

Korleis endrar ordforrådet seg over 40 år? Kva for nye ord kjem inn i ordbøkene i ein revisjon – er det utegløynde ord, eller er det nye ord for ei ny tid?

I desember 2024 vart revisjonen av Bokmålsordboka og Nynorskordboka (ordbøkene.no) avslutta. I prosjektsøknaden var det å leggje til nye ord definert som ei av dei viktigaste oppgåvene i revisjonen. Det er lagt til om lag 10 000 oppslagsord som aldri tidlegare har hatt artikkel i nokon av ordbøkene. No er tida inne for å sjå i bakspegelen og vurdere resultatet.

Ei ordbok vil aldri kunne innehalde alle orda i det norske språket, og redaktørane har måtta gjere eit utval basert på bruk, behov og type ordbok. Orda vi har lagt til i ordbøkene.no, er av ulik art og opphav. For eksempel

- nye ord for nye omgrep i norsk: influensar, mikrobryggjeri, hipster
- ord med auka aktualitet: munnbind, mottakssenter
- ord som speglar større likestilling: mannsdiskriminering, massedrapskvinne
- ord som lenge har vore i bruk i norsk, men ikkje stått i ordbøkene: pjone, matboks, mjølkesjokolade

Dialog med brukarane har vore viktig for å avdekkje lakunar og i større grad sjå behova til brukarane, og derfor har vi lagt til samansette ord og avleiingar som ein tidlegare tenkte at brukarane kunne utleie sjølve. Tilpassing for nye brukargrupper har vore ei viktig oppgåve i revisjonen av Bokmålsordboka og Nynorskordboka, også dei utan høg formell utdanning og utan norsk som førstespråk.

Vidare har vi arbeidd systematisk med nokre ordgrupper av pedagogiske omsyn, som innbyggjarnamn, determinativ, subjunksjonar og verbalsubstantiv.

I innlegget vårt vil vi sjå på dei nye orda i Bokmålsordboka og Nynorskordboka og drøfte kvifor akkurat desse er tekne inn.

Nye ord i NAOB: fra beskrivelse til publisering

Hilde Blikrud

Det Norske Akademis ordbok (NAOB) publiserer omkring 200 nye artikler hver måned. Nye artikler kan være nyord, men også etablerte ord som ikke har funnet veien inn i ordboken tidligere. Sammen tegner de opp et vidtfaenende ordlandskap idet ordboken dokumenterer både fortid og samtid. I mitt foredrag vil jeg fortelle hvordan de nye artiklene finner veien inn i NAOB langs flere ruter, og jeg vil beskrive tre hovedveier som ordene kan ta inn i ordbokbasen. Jeg vil også si noe om seleksjonskriterier for NAOBs nye artikler.

Den mest opplagte vei fra beskrivelse til publisering er brukernes henvendelser til redaksjonen, omkring 20 i uken. Alle som skriver til oss får svar etter kort tid – også selv om redaksjonen vurderer at det foreslåtte ordet ikke tas med. Slik har brukerne innflytelse og medvirkning i ordbokarbeidet. Som eksempler på brukermedvirkning kan ordene *hornlue* og *rematriering* nevnes, som ble innsendt som forslag i forbindelse med en utstilling om samiske hodeplagg i Nord-Norge våren 2024. Det første var enkelt å belegge og dermed lett å innlemme i basen. Det andre viste seg å være dannet etter mønster av *repatriering* og var konstruert for å løfte frem en underbelyst side av samisk kulturhistorie. Men i motsetning til «hornlue» var «rematriering» konstruert nettopp for den aktuelle utstillingen, og redaksjonen vurderte derfor at ordet var for snevert for en allmennspråklig ordbok.

I tillegg inkluderer redaksjonen fortløpende ord som har dagsaktuell relevans, f.eks. *kattedame* og *tinderifisere*. Vi finner og inkluderer også interessante språklige nydannelser formidlet gjennom samtidslitteraturen, som *gora*, *flus* og *lægs* fra den prisbelønte norske forfatteren Oliver Lovrenskis populære bok *Da vi var yngre* (2023).

For det andre driver redaksjonen målrettet ordsanking på felter som språkbrukerne møter i sin hverdag, men som er tynt belagt i ordbøker. I 2024 har ordforråd fra kvinnehelse og kunsthag hatt prioritet, og ord som *fosteravvik* og *ribbehelv* er kommet med. I 2025 utvider vi ordtilfanget blant annet gjennom tekster fra kjent og kjær viselyrikk.

Sist, men ikke minst spiller *sidesporene* en viktig rolle i NAOBs leksikografiske praksis. Dem oppdager vi hovedsakelig gjennom et våkent, leksikografisk blikk. Et planlagt hovedspor kan lede til et uplanlagt sidespor og avføde relevant artikkelstoff. NAOB vokser altså som resultat av et interessant samspill mellom henvendelser, målrettet ordsanking og digressive spor.

Neologismer og det islandske website Nýyrðavefurinn

Ágústa Þorbergsdóttir

Det islandske website, Nýyrðavefur Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (nyyrdi.arnastofnun.is) blev lanceret i 2018 og indeholder i dag omkring 1500 opslagsord. Websitet har til formål at give brugerne mulighed for at indsende nye ord eller neologismer, der endnu ikke er optaget i ordbøger.

I dette foredrag præsenteres en undersøgelse af erfaringerne med websitet, herunder en nærmere analyse af de væsentligste fordele og udfordringer. Oplægget søger at besvare flere centrale spørgsmål, herunder:

- Hvordan instruerer websitet brugerne i at indsende forslag, og i hvilket omfang har disse instruktioner fungeret i praksis?
- Hvilke kriterier er der for, at indsendte neologismer kan blive offentliggjort på websitet?
- Har denne form for crowdsourcing vist sig at være en effektiv metode til at indsamle neologismer fra brugerne?
- Hvad kendetegner primært de indsendte ord, herunder deres betydningsområde og orddannelse?
- Hvilke oplysninger tilføjes med disse ord, for eksempel definitioner og årsagerne til, at ordet er indsendt?
- Har disse neologismer opnået accept og anvendelse i det daglige sprogbrug?

På baggrund af erfaringerne fra de seneste seks år overvejes det, om der er behov for ændringer af Nýyrðavefurinn for at forbedre kvaliteten af de indsendte ord og sikre, at den afspejler reelle islandske sproglige nydannelser, der har fået indpas i sproget.

Ordbog over Dansk Tegnsprog: Leksikografisk dokumentation af et småsprog i Norden

Mads Jonathan Pedersen

Ordbog over Dansk Tegnsprog (ODT) er en elektronisk, deskriptiv ordbog, der siden 2008 har bidraget til dokumentationen af dansk tegnsprog, et småsprog i Norden. ODT er en semi-bilingval ordbog, som indeholder videoer af tegnenes udtryk samt danske ækvivalenter (Kristoffersen & Troelsgård, 2012). Ordbogen henvender sig både til modersmålstalere (L1) og andetsprogtalere (L2) og opdateres løbende med nye tegnartikler.

Korpus over Dansk Tegnsprog udgør en central ressource for ordbogsarbejdet ved at levere dels frekvenslister og eksempelsætninger, dels de sproglige data der ligger til grund for ordbogens betydningsbeskrivelser. Korpuset består af videooptagelser fra perioderne 2003-07 og 2021-22, og det udvides fortsat gennem manuel annotering. Da korpuset stadig er relativt lille, fordi det tager tid at annotere og frekvenslisten består af få antal forekomster, opstår der udfordringer med lemmaselektion samt med at finde tilstrækkeligt mange tokens til at verificere tegnets udbredelse, betydning og brug af tegnet.

I mit oplæg vil jeg præsentere den leksikografiske tilgang, der anvendes i redaktionen af ODT, med særligt fokus på principperne og processen for lemmaselektion, og verificering af dokumentation af dansk tegnsprog ved inddragelse af eksterne kilder. Jeg vil diskutere, hvordan korpusdata bruges til at skabe en solid dokumentation af dansk tegnsprog, og hvordan vi håndterer de særlige udfordringer, der opstår ved dokumentation af småsprog som dansk tegnsprog.

Referencer

Kristoffersen, J. H., & Troelsgård, T. (2012). The Electronic Lexicographical Treatment of Sign Languages: The Danish Sign Language Dictionary. I S. Granger, & M. Paquot, *Electronic Lexicography*. Oxford University Press.

Rigtig og forkert udtale. Om balancen mellem deskriptive og præskriptive hensyn i *Dansk Udtaleordbog* (2024).

Michael Bach Ipsen

Dansk Udtaleordbog er et kompromis mellem en række delvist modstridende behov. På den deskriptive side savnes en beskrivelse af samtidens talte dansk inkl. de udtaleforandringer, som er sket siden *Den Store Danske Udtaleordbog* (Brink & Lund, 1990). Samtidig mangler der retningslinjer for den ”upåfaldende normaludtale”, når man skal undervise(s) i dansk som andetsprog. Dette behov aftvinger nogen grad af normering i afvejningen af en udtalevariants frekvens over for eventuel stigmatisering.

Et tredje behov er læsbarheden. For at gøre ordbogen sammenligningsvenlig og anvendelig for læsere uden kendskab til dansk er der brugt bred (fonematisk) notation i IPA, hvor der kun skelnes mellem distinktive træk, f.eks. vokallængden i *fulde/fugle* /'ful.ə 'fu:l.ə/, aspirationen i *bil/pil* /'pɪ:l 'pʰi:l/ og stødet i *mor/mord* /'mø 'møɣ/. Dette kompromis kræver tilvænning for L1-brugere uden rutine i IPA eller fonetik.

I oplægget begrundes ordbogens opbygning og valg af ordinventar. Desuden diskuteres, hvordan begrebet *upåfaldende normaludtale* er håndteret i afvejningen mellem frekvens og normkonflikter samt normhuller, hvordan konkurrerende varianter er håndteret, og hvad der kan forbedres i kommende udgaver.

Om kontekstkræsnе lemmaer og deres leksikalisering

af Jørgen Schack (*schack@dsn.dk*) og Peter Juel Henriksen (*pjh@dsn.dk*), Dansk Sprognævn

I Sköldberg (2008) diskuteres en type af lemmaer kaldet "unika konstituentеr" (UK) karakteriseret ved kun at indgå i et lille antal faste ordforbindelser, ofte kun én. Leksikaliseringen af UK er vanskelig idet de, morfologisk set, typisk hører hjemme i de åbne ordklasser (især substantiver), men rent distributionelt er bedre beskrevet som unikke, syntaktisk kontrære eller -- som vi vil kalde dem -- **kontekstkræsnе**.

I den danske retskrivningsordbog (RO5, se *Referencer*) er denne type leksemer markeret med "kun i faste forbindelser", med eksempler som 'spagat', 'gåben' og 'sinkadusen'. Det er, som Sköldberg fremhæver, ofte vanskeligt at leksikalisere den nødvendige og tilstrækkelige information om en UK. Artiklen stiller endda spørgsmålet "Unika konstituentеr -- finns de?" og slutter efter en omhyggelig analyse med en kraftig opfordring til præcisering af UK som leksikografisk kategori.

Vi tager handsken op og foreslår en ny tilgang til leksikalisering af kontekstkræsnе lemmaer. Formålet er at gøre leksikalsk information mere tilgængelig for sprogteknologiske anvendelser, og her er de traditionelle informationstyper (glosse, eksempel, citat, litteraturhenvisning etc.) ikke velegnede. I stedet anvender vi den leksikalske template CLINK (Henrichsen 2024), en formel datastruktur der samler information om ortografi, morfologi, udtale og sætnings syntaktiske affiniteter. RO5-leksemer såsom

[i] **spagat**

[en på] **sinkadusen**

[LÆGGE til] **rette**; [GÅ i] **rette** [med]

kan i CLINK-formatet repræsenteres sådan (jf. Henriksen 2024):

form	category	semantics	context	phonetics
"spagat"	960	04233	00852.880.01\900	[sba"ga:ʔd]

Her angiver kategorien "00852.880.01\900" at 'spagat' forventer et forudgående leksem 00852.880.01 (præpositionen 'i') og derved overgår fra kategorien 960 (RO5's markering "kun i faste forbindelser") til adverbial sætningskonstituent (900).

Ved NFL præsenteres CLINK-formatet nærmere, både som leksikografisk værktøj og som datamatisk grænseflade til Retskrivningsordbogen. Skønt CLINK, som nævnt, er udviklet til NLP-anvendelser, har arbejdet samtidig kastet nyt lys på den moderne ordbogs anvendelsesmuligheder. Vi slutter med en perspektivering af NLP som inspirationskilde for den teoretiske leksikologi.

Referencer

Dansk Sprognævn (2024) *Retskrivningsordbogen*, 5. udgave. Alinea.

Henrichsen, Peter Juel (2024) "Make each morph count - A new approach to computational lexicography for text processing". In: Proceed. of EuraLex 2024: https://euralex.jezik.hr/wp-content/uploads/2021/09/Euralex-XXI-proceedings_1st.pdf

Sköldberg, Emma (2008) "Från vrångstruppen till fotabjället - Om presentationen av unika konstituenten i Svensk ordbok utgiven af Svenska Adademien". In: Nordiske Studier i Lexikografi 9, 2008, 421-432.

“... som man siger”: Om korpora og kollokationer i Den Danske Ordbog

Kirsten Appel, Jonas Jensen & Henrik Lorentzen, *Den Danske Ordbog, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*

Hvordan sikrer man at en ordbog oplyser om typiske, tidssvarende og idiomatiske ordforbindelser? Hvilken rolle spiller korpussets sammensætning i jagten på disse kollokationer? Hvordan undgår man at det atypiske bliver overrepræsenteret når korpus fx flyder over med ‘røde kors’ og ‘flade tage’ (jf. Trap-Jensen 1996)? Og bør ordbogens oplysninger om kollokationer opdateres løbende, på samme måde som det sker med fx definitionerne og de encyklopædiske oplysninger?

Denne undersøgelse ser nærmere på de kollokationer der optræder under et udvalg af lemmaer i *Den Danske Ordbog* (DDO), og sammenligner disse med resultatet af nye søgninger i hhv. det oprindelige DDO-korpus (med tekster fra perioden 1983-1992), DDO’s aktuelle korpus bestående af 91 % tekster fra nyhedsmedier, samt et korpus bestående af internettekster fra 2005-2024 indsamlet under arbejdet med artiklen “Jagten på hverdagssproget – Brugen af tekster fra internetfora i arbejdet med Den Danske Ordbog” (Appel, Sørensen & Jensen 2024).

Målet med undersøgelsen er at afdække i hvor høj grad korpusteksternes periode- og genremæssige spredning påvirker de udtrukne kollokationer, samt hvilke kriterier for udvælgelsen der finder de mest typiske, tidssvarende og idiomatiske ordforbindelser.

Referencer

- Appel, Kirsten, Nathalie Hau Sørensen & Jonas Jensen (2024). Jagten på hverdagssproget – Brugen af tekster fra internetfora i arbejdet med Den Danske Ordbog. I: *LexicoNordica* 31, s. 39-59.
- Trap-Jensen, Lars (1996). Word Relations: Two Kinds of Typicality and their Place in the Dictionary. I: Martin Gellerstam et al. (red.), *Euralex '96 Proceedings*, Göteborg 1996, bd. I, s. 283-292.

Fredag den 23. maj

Plenarforedrag 10.00-11.00 i Hal 1

Från litterära dialoger till autentiska samtal – om beskrivningen av
pragmatiska markörer
i isländska ordböcker

Helga Hilmsdóttir

I och med 2000-talets digitala revolution har dokumenteringen av det talade språket ändrats radikalt. Istället för att åka ut på fältet för att fånga enstaka ord och uttryck som man gjorde förr bandar språkforskare nu in hela samtal som kan spelas upp vid behov och användas för att skapa stora talspråkskorpusar. Den digitala tekniken har även lett till att det talade språket har fått en annan status i samhället. En stor del av dagens kultur- och nyhetskonsumtion bärs uppe av samtal: poddar, teveinslag och korta filmsnuttar på sociala medier som kan textas och transkriberas automatiskt. Det talade språket är inte lika flyktigt som det var förr och man kan inte längre lita på att det som man har sagt i det offentliga försvinner. Utvecklingen ger lexikografer en anledning till att fundera på samtalspråkets plats i ordböcker och hur det framställs. Har den skriftspråksbaserade ordbokstraditionen klarat av att beskriva vardaglig interaktion på ett adekvat sätt? Finns det anledning till att göra något annorlunda? Syftet med mitt föredrag är att diskutera hur pragmatiska markörer som partiklar, tilltal och artighetsfraser beskrivs i isländska ordböcker. Frågeställningarna är som följer: 1) Hur beskrivs de pragmatiska markörerna i ordboken och återspeglar de egentligt språkbruk? 2) Hur snabbt ska man ta in nya uppslagsord och betyddningar från talspråket? 3) Ska allmänna ordböcker göra anspråk på att omfatta såväl tal som skrift? Går det att integrera båda former i de befintliga ordböckerna eller borde samtalspråket beskrivas i ett kompletterande uppslagsverk (se t.ex. Samtalsordabók och Hansen 2015)?

I föredraget argumenterar jag för att det finns ett tydligt behov för en mera nyanserad analys av pragmatiska partiklar som bygger på autentiska samtal. En sådan beskrivning av vardaglig interaktion är inte minst viktig för andraspråkstalare som håller på att lära sig isländska.

Referenser

Hansen, Carsten. 2015. Beskrivelsesproget i Ordbog over Dansk Talesprog. LexicoNordica 22:57–76.
Samtalsordabók. Helga Hilmsdóttir (red.). Árni Magnússon institutet för isländska studier. <samtalsordabok.arnastofnun.is>.

Fredag den 23. maj

SPOR A

Semantisk variation, normering og sprogforandring

Lars Trap-Jensen, Henrik Lorentzen

Ingen ordbog kan kalde sig 100 % deskriptiv. I en betydningsordbog står beskrivelser af ordenes betydninger i centrum, men at beskrive betydning indebærer mange valg: Hvor mange betydninger skal tages med, hvordan skal forklaringerne udformes, og hvilke brugsmarkeringer, ordrelationer og eksempler medtages? Ethvert valg indebærer også et fravalg, og i den forstand kan ingen beskrivelse sige sig fri for et vist mål af subjektivitet uanset intentionen. Som tidligere påvist (Nikula 1992, Trap-Jensen 2002b) er modsætningen mellem normativ og deskriptiv dermed, i teoretisk forstand, en falsk modsætning.

Det normative aspekt bliver især vigtigt når ordbogen beskriver betydninger og konstruktioner som ikke er fælles for alle i sprogsamfundet. Som bekendt er sproglig variation forudsætningen for sproglig forandring, og før en sprogforandring har sat sig igennem diakront, viser den sig synkront som et variabelt fænomen der kun gradvis vinder frem. Mange innovationer møder modstand, og ikke alle bliver til noget.

I sprogvidenskaben har man traditionelt forklaret sprogforandring som resultatet af primært systeminterne faktorer, fx lydudviklinger som et resultat af ubalancer der søges genoprettet i lydsystemet. I dette bidrag er vi dog især optaget af de eksterne faktorer betydning og rolle i sprogforandring. Vi undersøger eksempler på sprogbrug der opfattes som misforstået, manipuleret eller forkert, men som ikke desto mindre udgør en drivkraft i sprogudviklingen. Centrale typer er kontaminationer, tabu og eufemismer, folkeetymologier, pendulord, pleonasmer og andre udbredte "fejltolkninger", både på indholds- og udtrykssiden. Disse brugsmønstre bidrager i høj grad også til både sproglig variation og innovation, og de udfordrer idéen om et fast og korrekt sprog. I dette bidrag undersøger vi hvordan variationen beskrives i Den Danske Ordbog (DDO), og hvilken vejledning der gives om sprogbrugen. Selvom hovedvægten lægges på DDO, inddrager vi andre nordiske ordbøger i det omfang de supplerer eller udfordrer DDO's beskrivelse.

Litteratur

- Atkins, B.T.S. & Rundell, M. 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press, 422-464.
- McMahon, April M.S. 1994: *Understanding Language Change*. Cambridge University Press, 174ff.
- Nikula, Kristina 1992: Deskriptiva ordböcker – finns dom? I: *Nordiske Studier i Leksikografi* 1. Oslo, 43-53.
- Svensén, Bo 2004: *Handbok i lexikografi*. Norstedts Akademiska Förlag, Stockholm, 29f.
- Trap-Jensen, Lars 2002a: Descriptive and Normative Aspects of Lexicographic Decision-Making: The Borderline Cases. I: Braasch, A. & C. Povlsen (udg.), *Euralex 2002. Proceedings I-II*. København, 503-509.
- Trap-Jensen, Lars 2002b: Normering og deskription i Den Danske Ordbog – mere eller mindre? I: Henning Bergenholtz & Sven-Göran Malmgren (red.), *LexicoNordica* 9, Oslo 2002, 63-79.

Ordboksdefinitioner vs semantiska kluster

Om vidareutveckling av betydelsebeskrivningar i Svensk ordbok (SO) med hjälp av beräkningsmodeller för semantisk närhet

Emma Sköldberg, Shafqat Mumtaz Virk, Pauline Sander, Simon Hengchen & Dominik Schlechtweg

I föredraget redogör vi för resultaten av en studie som går ut på att, via språkteknologiska metoder, finna betydelseangivelser i Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien (SO, 2021) som behöver uppdateras. I studien har vi tagit fasta på uppslagsord i ordboken som bara har en betydelse, t.ex. substantivet missuppfattning, adjektivet multinationell och verbet motbevisa.

För att avgränsa oss har vi valt ut en delmängd av dessa uppslagsord och slumpmässigt excerperat minst 25 olika användningar av de aktuella orden ur SVT-korpusen i Korp, Språkbanken Texts ordforskningsplattform. Texterna är från åren 2004–2021.

Därefter har vi låtit annoteringsverktyget DUREl, vilket beskrivs närmare i Schlechtweg et al. (2018) och Schlechtweg et al. (2024), analysera hur de utvalda orden används i korpusutdragen. DUREl bygger på språkmodeller för automatisk semantisk analys av ordanvändningar. Verktyget skapar kluster baserade på semantisk närhet (eng. semantic proximity) mellan de enskilda ordanvändningarna i korpusutdragen. Dessa kluster korrelerar med ordbetydelser (se vidare Sköldberg et al. 2024).

I studien har vi framför allt koncentrerat oss på fall där DUREl skapat två eller flera semantiska kluster utifrån användningarna av ett och samma uppslagsord, vilket tyder på att ordet kan vara polysemt. Det kan, i sin tur, betyda att de semantiska uppgifterna gällande uppslagsordet behöver revideras i SO.

Genom undersökningen, som är en vidareutveckling av ett experiment vilket presenteras i Sköldberg et al. (2024), har vi funnit såväl huvud- som underbetydelser som saknas i SO. Vi har även funnit betydelseangivelser som är för generella och som behöver revideras i enlighet med de principer som gäller för den semantiska beskrivningen i ordboken. Framför allt har vi funnit väletablerade betydelser som borde ha varit med i den nuvarande upplagan av SO men även, för svenskans del, nyare betydelser.

Den i studien beskrivna metoden kan förstärka arbetet inom SO-redaktionen med att finna betydelsevariation och betydelseförändring, något som hittills i hög grad byggt på manuella insatser.

Referenser

- Schlechtweg, D., S. Schulte im Walde, & S. Eckmann (2018). Diachronic Usage Relatedness (DUREl): A framework for the annotation of lexical semantic change. In: Proceedings of the 2018 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies. New Orleans, Louisiana, 169–174.
- Schlechtweg, D., S. Mumtaz Virk, P. Sander, E. Sköldberg, L. Theuer Linke, T. Zhang, N. Tahmasebi, J. Kuhn & S. Schulte im Walde (2024). The DUREl Annotation Tool: Human and Computational Measurement of Semantic Proximity, Sense Clusters and Semantic Change. In: Proceedings of the 18th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics: System Demonstrations. St. Julians, Malta: Association for Computational Linguistics, 137–149.
- Sköldberg, E., S. Mumtaz Virk, P. Sander, S. Hengchen & D. Schlechtweg (2024). Revealing Semantic Variation in Swedish Using Computational Models of Semantic Proximity. Results From Lexicographical Experiments. In: K. Š. Despot, A. Ostroški Anić & I. Brač (eds.), Lexicography and Semantics. Proceedings of the XXI EURALEX International Congress 8–12 October 2024, Cavtat, Croatia. Cavtat: Institut za hrvatski jezik, 158–171.
- SO = Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien 2021. Andra upplagan. Tillgänglig som appar och via Svenska.se

Fredag den 23. maj

SPOR B

Bøjning af adjektiver på *-en* i Retskrivningsordbogen: Mennesket er *høvent*; sømmet er *rustent*, men er løbehjulet *motordrevent* eller *motordrevent*; er medlemmet *nytilkommet* eller *nytilkomment*?

Af Anna Sofie Hartling

I 5. udgave af *Retskrivningsordbogen* (fra 2024) er der over 400 adjektiver som ender på *-en*. Godt 300 af disse har det til fælles at de alle er eller har været en perfektum participium-form af et verbum. Der er en vis vilkårlighed hvad angår bøjningen af disse adjektiver, særligt mht. neutrum. Dog er der en klar tendens til at hvis forbindelsen til verbet er blegnet (og ordet fremstår meget adjektivisk), gives der mulighed for *-nt*-bøjning i neutrum. Det gælder fx et adjektiv som *høvent*, som er et ældre participium af *hæve*. Det hedder altså *et høvent menneske*. Også *-en*-adjektiver hvis forbindelse til verbet er klar, men som fremstår meget adjektiviske, har mulighed for denne bøjning, fx *rusten*: *et rustent søm*.

Den omvendte tendens er også klar: Hvis forbindelsen til verbet er tydelig i participialadjektivet, gives der i mange tilfælde ikke mulighed for *-nt*-bøjning i neutrum. Der kan imidlertid let opstå tvivl: Hedder det *et motordrevent* eller *motordrevent løbehjul*; et *nytilkommet* eller *nytilkomment medlem*? Ifølge *Retskrivningsordbogen* er kun *motordrevent* og *nytilkommet* korrekte.

Under udarbejdelse af 5. udgave af *Retskrivningsordbogen* har vi påbegyndt arbejdet med at se på om disse *-en*-adjektiver (og tilsvarende verber der har *-en*-bøjningen nævnt som en mulig participiumsform) er opført på en hensigtsmæssig måde. Som Schack & Jensen (2024: 317) skriver, er ordbogsbrugere "[s]om bekendt [...] ofte meget autoritetstro": Hvis man altså kun kan finde *-et*-participiumsformerne som mulige neutrumsformer i ordbogen, vil man ikke tro at *-nt*-formerne er gangbare, og "mange vil derfor opfatte *-nt*-former[ne] som "ukorrekte"" (ibid.). Dette er i flere tilfælde ikke rimeligt – især ikke i de tilfælde hvor *-nt*-formerne er frekvente i sprogbrugen.

I dette foredrag vil jeg præsentere en sprogbrugsundersøgelse af om flere af *-en*-participialadjektiverne som ikke formelt har mulighed for *-nt*-bøjning, bør have det. Jeg inddrager flertallet af de *-en*-adjektiver der i *Retskrivningsordbogen* ikke har *-nt*-bøjning, og præsenterer udvalgte eksempler, grupperet efter deres participiale sidsteled, fx *-given*, *-skåren*, *-tagen*. Den sprogbrug jeg undersøger, er den der ses i Dansk Sprogævnets korpus af landsdækkende, regionale og lokale aviser.

Referencer:

Schack, Jørgen & Eva Skafte Jensen (2024): Stærke participier i attributiv stilling – en leksikografisk udfordring. I: Louise Holmer et al. (red.). *Nordiska studier i lexikografi 16*. Lund & Göteborg: Nordiska Föreningen för Lexikografi. 309-320.

Frekvens og preskriptivitet

Mikkel Ekeland Poulsen og MArgunn Raset

Universitetet i Bergen og Språkrådet eig *Bokmålsordboka* og *Nynorskordboka* i fellesskap, og ein viktig funksjon for desse standardordbøkene er å gjere greie for normene for bokmål og nynorsk slik dei er forvalta av Språkrådet. I artikkelhovuda er dei med andre ord klart normative ordbøker, medan innhaldet i resten av kroppen er deskriptive skildringar av skriftspråksbruken i norsk etter 1970. På linje med dei fleste nordiske ordbøker har dei til no ikkje innehalde informasjon om frekvensen til ord, rettskrivingsvariantar, tydingar eller bøyingsformer. Bøyingstabellane på ordbøkene.no viser fram bøyingsystemet som heilskap, og presenterer derfor til dømes så godt som utenkjelege partisippformer som *skullende* (av bokmål *skulle*) og *viljande* (av nynorsk *vilje*). Brukarane får heller ikkje informasjon om at *snø* blir brukt svært lite i fleirtal *snøer/snøene* (bokmål), eller at rettskrivingsvarianten *hjørne* er meir frekvent enn varianten *hyrne* i nynorsk.

I utgangspunktet kan ein tenkje at frekvensinformasjon er eit udelt gode for brukarane. Til dømes kan ein frekvensindikator signalisere kva ord som er vanlege eller uvanlege å støyte på i skrivne tekstar, kva bøyingsformer som er meir eller mindre brukte og kva rettskrivingsvariantar som er minst markerte. Likevel er det verdt å spørje om ikkje frekvensinformasjon kan vere utilsikta preskriptiv. Om til dømes frekvensinformasjonen er basert på avistekst, vil dei redaksjonelle retningslinjene til dei største avisene ha ein stor påverknad på frekvensfordelinga til ulike former.

I dette innlegget vil vi undersøkje på kva måtar frekvensinformasjon kan bli oppfatta normativt, og korleis dette kan vere uheldig for ordbøker som har som føremål å vise fram heile norma utan å bli utidig farga av husnormer i avishus og forlag.

Jysk Ordbog og andre ordbøger over dialekter i Jylland

Torben Arboe, Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning, Aarhus Universitet

Jysk Ordbog (JO) er under udarbejdelse på Aarhus Universitet i det internetbaserede redaktionsprogram *iLex*. Det er en deskriptiv ordbog, idet den beskriver det samlede dialektale ordforråd i de jyske dialekter ud fra et materiale på ca. 3 millioner ordbogssedler. Som *opslagsformer* / *lemmaer* anvendes som udgangspunkt rigsdanske former (jf. Ordbog over det danske Sprog), hvor dialekternes ord og udtaleformer kan indpasses under disse. Hvor det ikke er muligt, konstrueres opslagsformer så tæt som muligt på rigsdanske former, med angivelse af eventuelle sideformer. De enkelte ords *udtaleformer* angives via en (forenklet) Dania-lydskrift til angivelse af notationen også i de mest præcise fonetisk-fonematiske optegnelser og afhandlinger. I mange tilfælde opsummeres lydformerne på et udtalekort (med noter) ved ordbogsartiklen. Ordnes *betydninger* gengives i en detaljeret betydningsopdeling underbygget med citater og oversættelser. Hvor en betydning især findes i et eller flere delområder, vises dette på et udbredelseskort (begge korttyper vil blive vist). I betydningsafsnittene fremhæves af det fraseologiske stof *fastе ordforbindelser*, og også *talemåder* markeres.

Redaktionen af JO tilstræber at medtage alle genuint dialektale ord i Jylland og er her på linje med Feilbergs 'Ordbog over jyske almuesmål' fra omkring 1900, der dog (naturligvis) bygger på et langt mindre materiale. For enkelte områder er (senere) udarbejdet ordbøger, der ligeledes søger at medtage alle den pågældende egn's dialektale ord; det gælder Vendsysselordbogen og den sønderjyske Hostrup-ordbog fra 1960-70'erne samt Thy-ordbogen fra 2023. Sidstnævnte har som udgangspunkt en emneopdelt ordforrådsbeskrivelse for Mors omkring 1950, og denne bygger på en ligeledes thesaurus-opdelt beskrivelse af ordforrådet i Hardsyssel (Midtvestjylland) fra 1920'erne og senere. Disse ordbøger mv. indgår som baggrundsmateriale i Jysk Ordbog. Det gør de nyere ordbøger fra Mors (2015) og Hanherred (2022) derimod ikke, idet de ud fra Retskrivningsordbogen hhv. Nudansk Ordbog inddrager mange rigsdanske ord. Eksempler på artikler i de nævnte ordbøger vil blive vist.

Referencer

- Arboe, Torben (2023): *Thy-ordbog – Dialekter i Thy i mands minde*. 1-2.
- Espegaard, Arne (1972-74): *Vendsysselsk Ordbog*. 1-4.
- Feilberg, H.F. (1886-1914): *Ordbog over jyske almuesmål*. 1-4.
- Glintborg, Hanne (2015): *Morsingbo-ordbog*.
- Hanherredsmål (2022): *Ordsamling for egnssprogene i Hanherred*.
- Ottsen, M.B., ved Ella Jensen og Magda Nyberg (1963-69): *Hostrup-Dansk*. 1-5.
- Skautrup, Peter (1927-68): *Et Hardsysselsmål*. 1-2.
- Skyum, A.C. (1948-54): *Morsingmålets Ordforråd*. 1-2.